

בעהשית

שבע היים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת צו - שבת הגדול - תשפ"ג

גליון ב' אלפים ס"א

שנה ל"ט • גליון כ"ד

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שבע היים"

אגוד חסידי צאנז

רח' רבי עקיבא 8 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת צו תשל"ה

- אנו מתפללים ובוטחים רק על השי"ת לבדו, לא למלאכים ולא לצדיקים, וגם בדור שאין בו צדיקים לא אבדה תקוותנו כי השי"ת לבדו יושיענו ואליו עינינו נשואות.
- בכל מועד וחג מתעורר בכל דור אותו אור ושפע שהיה בימים ההם, וזאת על ידי התפילות והמצוות שאנו מקיימים ביום טוב.
- באמירת הגדה של פסח מעוררים את נסי יציאת מצרים גם בדורנו, ולכן אין מזכירים בה את משה רבנו, כדי לעורר שנזכה היום לגאולה אף שאין בנו צדיק בבחינת משה.
- חלילה להתיימשך ולומר שבדור שפל שכולו רשעים לא יבוא משיח, אלא יש להאמין ולדעת שכאשר יבוא עת הגאולה בהכרח שתבוא הגאולה ברחמי השי"ת לבדו.
- כנגד ארבעה בנים דיברה תורה בחיוב לספר ביציאת מצרים, גם כנגד בן הרשע, כי אפילו בדור שכולו חייב אפשר להמשיך את הגאולה בכח סיפור יציאת מצרים.
- אחרי שקיבלו ישראל את התורה אפשר להם לצאת אפילו משער החמישים של הטומאה, וזה הרמז בכורך מצה הרומזת על הגאולה יחד עם מרור הרומז על תוקף החטאים, שאפילו בתוקף החטאים יזכו לגאולה.
- בפסח שני אנו לומדים עד כמה גדולה אהבת השי"ת לבניו, שאפילו מי שבשאת נפש עמד חוץ לאסקופת העזרה ולא נכנס להקריב הקרבן, יש לו תיקון בהקרבת פסח שני.
- חטא העגל היה מחמת שטעו לחשוב שמשה רבנו עשה את כל הנסים ונבהלו כאשר לא ידעו מה היה לו, והיה להם לדעת שאנו בוטחים בהשי"ת לבדו שהוא עשה הכל ולא משה רבנו.
- חובת הציפייה לישועה בכל עת ובפרט בחדש ניסן שיש להתחזק באמונה וציפיה לגאולה.
- אכילת אפיקומן ושתיית ד' כוסות לפני חצות, כי אחרי חצות ליל פסח הוא זמן מסוגל לגאולה, ואם יבוא אז משיח נעמוד כבר אחרי סיום כל הסדר כדי שלא יתעוררו שאלות בהלכה מה עושים כשמשיח בא באמצע הסדר.
- חובת הזהירות בכשרות המאכלים בפסח ולברר בכל דבר שאין בו חשש חמץ, וטוב ונכון לעשות כל המאכלים בעצמם בתוך הבית.
- ביאור המנהג שבפסח אין מתערבים במאכלי איש אחר, לרמז שבדור האחרון יהיה דור שפל שכל אחד לא יוכל לאכול אצל השני מחמת שיהיה חשד וחשש על כשרות מאכליו.
- חובת לימוד הלכות פסח במקורות הדברים בשולחן ערוך הרב או משנה ברורה לדעת את המעשה אשר יעשון.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמר לך

- מהבעש"ט הק' ומהרבי ר' אלימלך, סגולה לקיום מצוה ולהינצל מעבירה על ידי אמירת הפסוק של מצוה זו.

- ענין אמירת ההגדה בשבת הגדול ואמירת ההלכות ביוצרות, כסגולה שנוכה לשמור פסח כהלכתו.
- אמירת פלפול ודרוש בשבת הגדול סגולתה לשבר הקליפות המונעות קיום המצוה.
- מספרים הקדושים, שכל הידור ותוספת למצוה איכא שכר בהאי עלמא.
- החובה לשמור גוף התורה עם כל ההוספות מדברי חז"ל.
- מהעצי חיים, שעל הוספה למצוה מדברי חז"ל זוכים לשכר בהאי עלמא, והשכר הוא שזוכים לקיים גוף המצוה באופן הראוי.
- בזכות קיום מצות בדיקת חמץ מדרבנן, מקבלים שכר לשמור חג הפסח כהלכתו.
- בכלל זה הוא החובה לילך בדרכי אבות, בפרט בחג הפסח שלא לשנות ממה שראו אצל האבות.
- בפרט בזמננו אחר הבלבול שנעשה בעולם בין קהילות ישראל לאחר החורבן הגדול.
- מליצת זכות על ריבוי ההכשרים בזמננו, שמלמד שרוב בני ישראל חפצים בכשרות המאכלים.
- אמנם אנשים משלנו צריכים להיזהר בפסח ולאכול רק מה שמכינים בבית.
- גם בשעת הדחק לקנות רק דברים הכרחיים ולא מיני מתיקה וכדומה, שעליהם אין את הסייעתא דשמיא שיש רק בדברים שמקובלים מאבותינו.
- חומר ענין מצות מכונה אצל אנשי שלומנו.
- על מצות ידי יש עזר מקודש מדורי דורות עד דור המדבר, מה שאין כן במצות מכונה.

לעילוי נשמת

אמה של מלכות

הרבנית הצדקנית חיה נחמנה ע"ה

בת הגה"ק רבי שמואל דוד אונגר זי"ע

גאב"ד נייטרא

מחברתו הטהורה של

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע

השייבה את נפשה אל האלוקים זכה וברה בשם טוב ובשיבה טובה

ביום שבת קודש פרשת צו, שבת הגדול, י' בניסן תש"פ

תנצב"ה

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת צו תשל"ה

ביומו מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, יתר על שאר כהנים שאינם מביאים אלא ביום שהם מתחנכים לעבודה, וזה לשונו: לפי שהכהן הגדול הוא השליח בין ישראל לאביהם שבשמים, כלומר כי הוא הנושא תפילה אליו בעדם, ועל ידי תפילותיו ומעשה קרבנותיו הם מתכפרים, ולכן ראוי לאיש כזה להיות לו קרבן מיוחד תמיד, כמו תמידי הציבור, וכמו שהתמידין שנים ליום, נתחייב הוא גם כן להקריב מנחתו פעמיים ביום. עכ"ל. ועדיין צריך פירוש לפירוש, כי מה בכך שהוא ממונה על הציבור, למה זה יתחייב להקריב כל יום קרבן לעצמו, ואמאי אין די לו להתכפר בכל יום יחד עם כל ישראל בקרבן התמיד.^א

*

במדבר (ויקרא רבה ה, א) זה קרבן אהרן ובניו, רבי לוי פתח (תהלים עה, ה) כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים

---

^א לא זכינו בשיעור חומש ורש"י זה לסיום ביאור רבינו ז"ע בהני מקראי קודש והדקדוקים. אבל בעידן רעוא דרעיון בשבת קודש שלאחר השיעור, פרשת צו, שבת הגדול תשל"ה, דרוש דרש בביאור הדברים. ראה שפע חיים רעוא דרעיון, חלק ה, פרשת צו, מאמר יג.

בתוך (ויקרא ו, יב-טו) וידבר ה' אל משה לאמר, זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשיח אותו עשירית האיפה סולת מנחה תמיד מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח ניחוח לה', והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם לה' כליל תקמר.

פירש רש"י, זה קרבן אהרן ובניו, אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו' והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו' חק עולם וגו'.

הגה בכל פרשיות אלו העוסקות בדיני הקרבת קרבנות קשה לדרוש ולומר בהם פירושים, יען כי הם כולם מקשה אחת של סודות התורה הקדושה אשר אין אתנו יודע בהם מאומה. אולם כדרכנו נאמר בזה רק פירושים ומעמים בדרך רמוז שאפשר להעמיס בפרשת הקרבנות, אשר מהם נלמד איזה דבר מוסר או חיזוק קיום המצוות, או דרך בעבודת ה'.

בספר החינוך (מצוה קלו) כתב בטעם מצות חביתי כהן גדול דבר יום

שיגאלו בני ישראל אלא בדור שיש להם מנהיג כמשה, ושלא יתכן לעבוד את השי"ת ולהתנהג כראוי בדת ישראל אלא בדור שיש מנהיג כמשה, ואילו בדור שאין מנהיג כמשה אזי נאמר אבדה תקותינו נגזרנו לנו, ועל ידי מעות זו יתכן לבוא לידי יאוש ולידי השקפות שונות ומשונות, רח"ל.

אבל כאמת עלינו לדעת, שבני ישראל מתפללים רק אל השי"ת לבדו, ורק בו לבדו אנו בוטחים, כמו שאנו אומרים (ברכות יוצר אור, עזרת אבותינו) ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע. כנודע האריכות אודות הפיוט 'מכניסי רחמים', אשר המהר"ל מפראג (נתיבות עולם, נתיב העבודה פרק יב) ועוד קדמונים (ראה דרשות הרמב"ן, דרשת תורת ה' תמימה) הרעישו נגד אמירתו, לפי שאין לנו לבקש דבר מאת המלאכים, אלא להקב"ה לו לבדו ראוי להתפלל (ראה ירושלמי, ברכות מ, א).

ואמנם יש שכתבו (עיין פירוש התפילות לרבינו יהודה בן יקר; נתיבות עולם שם; שו"ת חתם סופר או"ח סי' קסו) שדווקא מאת המלאכים אין לנו לבקש שיתפללו עלינו, אבל בוודאי מותר לבקש מצדיקים שיתפללו עלינו לפני בורא עולם, כי להם נתן השי"ת כח שיעוררו רחמים ויתפללו עלינו. ברם כל זה הוא בזמן שיש צדיק, שאז מותר לבקש ממנו שהוא יתפלל לפני ה', אבל כאשר אין צדיק בארץ אזי חלילה למעות ולומר שאפסה תקוה ח"ו, אלא אפילו בדור שכולו חייב ואין בו צדיק אחד, כדרך שמצינו (סנהדרין צח, א) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב, הנה גם בדור כזה

וכו', ר' יונה בוצרי פתר קריה בישראל, בלשון 'זה' הושפלו, בלשון 'זה' הוגבהו, בלשון 'זה' הושפלו (שמות לב, א) כי 'זה' משה, ובלשון 'זה' הוגבהו (שם ל, יג) 'זה' יתנו כל העובר, ע"כ. וכבר עמדו המפרשים, וכן זקה"ק מסיגוט ז"ע בספריו ייטב לב ורב טוב (כפסוק זה) לבאר איך נתקן חטא אומרם 'כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו' על ידי 'זה' יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל' וגו', ומה שייכות יש בין שני ענינים אלו, וביארו דלרכם בקודש, עיי"ש.

נקדים עוד הענין אשר ייפלא מאד, מה שבליל התקדש חג הפסח באמירת ההגדה כאשר אנו מספרים ביציאת מצרים ואת כל האותות והמופתים שעשה לנו הקב"ה, אין מזכירים כלל את משה רבינו אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים את כל האותות והמופתים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו, ובכל הפרשיות של יציאת מצרים בחומש שמות הוזכר שמו של משה פעמים רבות, ואמרו חז"ל (שמות רבה ג, ג) שאמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, ומה זה שאין מזכירים שמו כלל בהגדה של פסח, אלא רק פעם אחת בדרך אגב (כפסוקא רבי יוסי הגלילי אומר, מנין אתה אומר) מזכירים הפסוק וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. וכבר עמדו בזה המפרשים, וגם אני עניתי ואמרתי בזה באופנים שונים.

והנראה לומר בזה, שאם היו מזכירים את שמו של משה בהגדה של פסח היה מקום למעות שלא יתכן

הביאור בזה נראה, על פי מה שמצינו בגמרא (סנהדרין צט, א) רבי הלל אומר, אין להם משיח לישראל, ופירש רש"י, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו, ואף שאמר שם רב יוסף שרא ליה מריה לרבי הלל [פירש רש"י, ימחול לו הקב"ה שאמר דברים אשר לא כן], עיקר קפידתו היתה בשביל שנתן מקום למעות בדבריו, אבל עיקר דבריו של רבי הלל אמת המה שיש בחינה שיזכו ישראל לגאולה באופן שהקב"ה בעצמו יגאל אותם בלי ביאת המשיח.

עוד יש לפרש בדברי רבי הלל, אין להם משיח לישראל, כלומר שלא ישראל הם יפעלו את הגאולה וביאת המשיח בתפילתם ובתעניותם וצעקתם כפי שהיה במצרים שנאמר (שמות ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלקים, אלא הקב"ה לבדו הוא יפעל את ביאת המשיח (ראה כעין זה בענין יוסף, בשם ספר תורת העולה; וכי יוסף בעין יעקב, בשם הכרמטורא). וזה כדרך שנחלקו בגמרא (סנהדרין צ, ב) אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים, ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו וכו', רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין וכו', אמר לו רבי יהושע, והלא כבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו (פירש רש"י, לא בכסף, לא בתשובה ומעשים טובים, דאפילו אין עושין תשובה נגאלין), עיי"ש. ולענינו, בכלל זה הוא גם שאפילו אם אין עושין תשובה ואין בכל הדור צדיק שיפעל את הגאולה, אזי הקב"ה בעצמו יעורר את גאולתם של ישראל.

בוודאי לא יעזבו אלקינו, כי הוא קיים ושמו קיים בכל זמן, ותמיד בכל עת אנו בוטחים רק בה', ולעולם ועד מתקיים הכתוב (תהלים צד יד) כי לא ימוש ה' עמו ונחלתו לא יעוזב, ונאמר (שמואל א' יב, כב) כי לא ימוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם.

לבן בהתקדש ליל פסח אין אנו מזכירים את שמו של משה בהגדה, כי אלמלי היינו יודעים שיש בדורנו צדיק ותלמיד חכם שיש בו ניצוץ של משה רבנו (עיין ביצה לה, ב; חולין צג, א וברש"י ד"ה משה; מדבר קדמות, מערכת ג' אות ז'; נועם אלימלך, פרשת תצוה, ד"ה וזהו אזי ישר; הגל מחנה אפרים, פרשת דברים, ד"ה בעבר הירדן), והיה אפשר לנו לזכות לגאולה היום בזכותו, אזי היינו מזכירים את משה בהגדה של פסח, אבל כאשר אנו מתבוננים על פני דורנו שאדם אין צדיק בארץ כמשה, אין אנו מזכירים את שמו של משה בהגדה, כי ברור כזה תקוותינו היא רק על הקב"ה לבדו, שהוא קיים ושמו קיים ואמונתו לעד קיימת, שהוא יושענו ויגאלנו שנית.

*

בדרך זה יש בנותן מעם לבאר ענין סירובו של משה רבינו ע"ה לילך בשליחותו של מקום לגאול את ישראל ממצרים, (שמות ג יא) מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ושוב חזר ואמר (ה, יג) לא איש דברים אנכי וגו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי וגו' שלח נא ביד תשלח, וכך במשך שבעה ימים הפציר בו הקב"ה עד שחרה בו אף ה' והתרצה לילך.

מיאן, ורצה שהקב"ה בכבודו ובעצמו יגאלם, כי כזה יקבע וימשך לדורות שאפילו בדור שאין בו צדיקים, לא כמשה ואף לא כתלמידי משה, גם אז יזכו ישראל לגאולה, שהרי השי"ת אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים הוא חי וקיים לעד, הוא היה הוה ויהיה, ולכן כימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות בכל דור הקב"ה לבדו.

*

ביתר שאת יש להמתיק הטעם שאין מזכירים את שמו של משה רבינו בהגדה של פסח, בהקדם דבר נפלא שכתב בספר תשורת ש"י (מהדר"ה, ליקוטים בסוף הספר) על הכתוב כאשר נגלה מלאך ה' אל גרעון (שופטים ו, יב-יג) ויאמר אליו גרעון בי אדני ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נמשנו ה' ויתננו בכף מדין, ופירש רש"י, אשר ספרו לנו אבותינו, פסח היה, אמר לו, אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שיהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, ועתה נמשנו, אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו ואיה כל נפלאותיו, ע"כ. ולכאורה היא פליאה מה שהקדים לאמר 'אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שיהיה אומר בצאת ישראל ממצרים', וכי גרעון היה תינוק קטן שלא ידע ושמע מיציאת מצרים עד ליל אמש כאשר הקרהו אביו את ההלל, והלא הוא היה נביא ה' שאמר לו הקב"ה (שם ו, יד) לך בכוחך זה והושעת את ישראל.

ואפשר ששני הפירושים בדברי רבי הלל, פירוש רש"י ופירושנו, שניהם עולים בקנה אחד ויחדיו יהיו תמים, כי הא בהא תליא, שאם הם יפעלו את ביאת המשיח בזכות מעשיהם הטובים, אזי יהיה להם משיח לישראל, והקב"ה ישלח את משיחו הולך תמים לבשר בשורות טובות וניחומים, דוד מלך ישראל בעצמו או משיח בן דוד, כפי שרמזו בספרים הקדושים (דגל מחנה אפרים, פרשת בהר, ד"ה או דודו) בפסוק (ויקרא כו, מט) או דרו או בן דרו וגאלנו, או ישלח לנו את משה רבינו לגאלנו (וזה"ק ח"ב קב, א). אך אם לא יעשו תשובה ח"ו, שאז לא יהיה להם משיח 'לישראל', כפי פירושנו שהגאולה לא תבוא בזכותם, אלא הקב"ה בעצמו יאמר דיו לאבל שיעמוד באבלו, אזי לא יהיה להם משיח לישראל, כפירוש רש"י שהקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו, ולא ישלח איש משיח לגאלנו.

בבן יבואר, שמוה הטעם מיאן משה ללכת למצרים לגאול את ישראל, כי חשש פן יאמרו לדורות הבאים שלא יתכן לגאול את ישראל אלא בדור שיש בו מנהיג כמוהו, ואם יבוא ח"ו דור שאין בו מנהיג כמוהו, אין גאולה לישראל, על כן ביקש משה שתהיה הגאולה על ידי הקב"ה בעצמו ולא על ידי בשר ודם. כדרך שמצינו כאשר אמר הקב"ה למשה (שמות כג, כ) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך, מיאן משה ואמר (שם לג, טו) אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה. כן היה גם בצאתם ממצרים, שלא רק בשליחות של מלאך מיאן משה, אלא גם גאולה בשליחות על ידי אדם כמוהו

שאמר הכתוב, כי תאמר בלכבך רבים הגוים האלה וגו', לא תירא מהם, אלא סגולה זו יש בידכם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים, דהיינו שתזכירו בפיהם ותספרו את הנסים שעשה ה' במצרים, ובזכות סיפורי הנסים תעוררו את כח החסד העליון להינצל מאויבכם, עכ"ק.

הו"י אומר שתכלית הגדת ההגדה של פסח היא במטרה לעורר את נסי יציאת מצרים גם בזמן הזה, שעל כך אמרו חז"ל (פסחים קטו, ב) חייב כל אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, דהיינו שצריך הוא לדעת שאין קריאת סיפור יציאת מצרים בהגדה של פסח כפי שקוראים בספר מעשיות נושן על מה שאירע לפני שלשת אלפי שנה, אלא הכוונה גם אליו בזמן הזה שאף הוא בכלל הנסים, וההגדה נתקנה עבור דורנו אנו, כי על ידי שאנו אומרים את ההגדה אנו ממשיכים את ישועת ה' שכאשר שמענו כן עוד נחזה בזמן הזה.

אשר על כן אין אנו מזכירים את שמו של משה רבינו בהגדה, לפי שאין חפצינו שתימשך הישועה בכל דור רק על ידי צדיק כמשה רבינו בלבד, כי מה נעשה בדור שאין בו צדיק כמשה רבינו, לכן אנו מספרים רק את מעשי ה' ונפלאותיו, שהוא לבדו יתברך שמו חס וריחם עלינו והוא לבדו הוציאנו מעבדות לחירות ומאפילה לאורה, והרי ה' אלקינו שהיה במצרים הוא חי וקיים גם היום בלי שום השתנות, הנה לא ייעף ולא ייגע, ולא יחולו בו זקנה גם שיבה (שיר היחיד, ליום שלישי), וכלשון רש"י (בראשית ג, יז, וראה שמות רבה א, ח) אם אביך מת אלקיו

וכתב שם שראה בחלומו ביאור הדברים, על פי הנודע מכתבי הארז"ל (ראה פרע"ח שער ר"ח הנוכה ופורים, פרק ה; שער מקראי קודש, פ"ג; קדושת לוי, קדושות לחנוכה, קדושה ראשונה, ועוד) שבכל מועד והג חוזר וניעור בזמן הזה אותו שפע ואור ממרומים שהיה בימים ההם, וזה נעשה על ידי תפילותינו ומעשינו שאנו מקיימים בכל מועד כפי השיך לאותו מועד, שבכך מעוררים שוב אותו אור ושפע גם בימינו. וזהו שאמר גדעון, אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתיו שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, וקריאת ההלל היתה צריכה לעורר אותה הארה בימינו שיעשה הקב"ה לנו נסים כשם שעשה לאבותינו, ואם כן למה עתה נמשנו בידי מדין, עכ"ד.

ענין זה כתב גם זקה"ק מהרצ"א זי"ע (בני יששכר, מאמרי כסלו, מאמר ד, אות פא ואות קלו) לפרש הכתוב (תהלים קיא, ב) זכר עשה לנפלאותיו, שהשי"ת עשה זכר לנפלאותיו שיולידו בדומה בכל שנה כעין הפלא הראשון שהיה בזמן הישועה הראשונה שנתגלה האור, כן הוא בכל שנה ושנה. ועוד כתב (אגרא דכלה, פרשת עקב) לפרש הכתובים (דברים ז, יז-יח) כי תאמר בלכבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים, על פי מה שכתבו רבותינו הקדושים צדיקי דורותינו בקבלה מבועלי רוח הקודש, כאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה, כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים מבלי מכשול, אזי יזכיר כפיו מעין אותם הנסים שנעשו לצדיקי הדורות, לרבים או ליחיד, ועל ידי סיפור הגם ימשך גם עכשיו גם כזה. והו

בשורת הגאולה, וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם, ע"כ. והתמיהה נודעת, מה שמחה יש בבשורת הבנים שיהיו להם, והרי הכתוב מדבר בכך הרשע, ומה מקום יש להודות ולהשתחוות על כך.

והנראה לי בזה דבר אמת לאמיתה, לפי דרכנו שעיקר תכלית אמירת ההגדה והמצוה לספר ביציאת מצרים היא כדי לעורר בכך את נסי יציאת מצרים גם בזמן הזה, ומעתה היה מקום למטעות ולחשוב שאין מקום לספר ביציאת מצרים ולעורר גם בימינו את הנסים והישועות אלא בדור זכאי שבני ישראל מאמינים בה' ויש בתוכם צדיקים כמשה רבינו, או אפילו קטנים ממשה, ולכל הפחות תלמיד חכם שהוא בכחינת משה, אבל אם יהיה ח"ו דור של רשעים, שכולם עומדים במרדס ואין עושים תשובה, ואין בהם צדיק בחינת משה, מה לנו לספר ביציאת מצרים כדי לעורר הנסים, כי איך יתכן שבדור כזה תבוא תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

כאשר כבר עוררתי על כך כמה פעמים, שיש אנשים אשר בקוצר דעת הם נופלים למחשבת טעות להתייאש מהגאולה בימינו, ואין דברינו מאפיקורסים ומיונים, אלא יהודים יראי ה', כמו שבאוזני שמעתי כמה פעמים כאלו המפטירים בשפה לאמר שלא יתכן שמשויה יבוא לדור שפל וגרוע כמו דורנו. אבל באמת רק מחמת טיפשות וסכלות נפלו למטעות זו של אפיקורסות, כי האמת הברורה היא שבוודאי גם בדור כזה נוכח לגאולה, וכאשר יבוא עת לחננה כי בא מועד לא יהיה שום דבר שימנע את

קיים. ואין אנו שמים מבטחנו ומשעננו אלא על אבינו שבשמים, ובבטחון זה אין שייך שום השתנות.

זהו עיקר ענין ימי הפסח, שנתחזק לבטוח על השי"ת לבדו, ונדע שאף בדור שח"ו אין בו צדיקים כמשה, גם אז לא ימוש ה' את בני א-ל חי.

*

בדרך זה נראה לפרש אומרינו בהגדה של פסח, ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא, כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול וכו'. ויש להבין מה שמקדימים לומר ברוך המקום ברוך הוא וכו', שמשמע שאנו מודים ומברכים להקב"ה על שנתן לנו ארבעה בנים ובתוכם גם הבן הרשע, והוא תמוה, לשמחה מה זו עושה שדברה תורה כנגד בנים אלו, והלא הלוואי שיהיה בישראל רק בן חכם שכנגדו דברה תורה, או לכל הפחות רק שלשה בנים, החכם התם ושאינו יודע לשאול, אבל מה לנו לשמוח ולהודות על הבן הרשע, וכבר פירשנו בזה בכמה אופנים.

עוד שם בהגדה, רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לו, ולפי שהוציא עצמן מן הכלל כפר בעיקר וכו'. הנה מקור פסוק זה של הבן הרשע הוא (שמות יב, כו-כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים כנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו, ופירש רש"י, ויקד העם, על

שליח ה' להביא את הגאולה, והגאולה היתה על ידי הקב"ה אשר הוא לבדו עשה את כל המעשים, וזה נשאר לנצח נצחים בכל דור ודור.

הוא שאמר הכתוב, והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, אשר כאמור כתוב זה מדבר על בן הרשע, שהוציא עצמו מכלל וכפר בעיקר ועליו נאמר לכם ולא לו, ושמה תאמר בלבבך שלגבי בן רשע כזה אין תועלת בסיפור יציאת מצרים כדי להמשיך בכל הסיפור את נסי גאולת מצרים גם בימינו, כי איך אפשר להמשיך גאולה וישועה לרשע כזה, ואם כן מה לנו סתם לספר מעשה ישן שהיה לפני כשלושת אלפי שנה שאין בו תועלת לימינו. על כך בא הכתוב לשלול טעות זה ולדבר גם כנגד בן הרשע, שאפילו כלפי בן כזה יש לך לספר כיציאת מצרים, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים כנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, לפי שלא כלו רחמיו של הקב"ה אפילו על רשע כמותו, שאפילו אם אין בו שום זכות, גם הוא יכול לזכות להמשיך את הגאולה בכח סיפור יציאת מצרים.

ועל זאת, ויקד העם וישתחוו, אף שהכתוב מדבר בנן הרשע, כי יחד כולם הודו ושבתו בשמחה רבה להשי"ת על בשורה זו, שגם כדור של רשעים וכופרים בעיקר, בכל זאת יהיה מצוה לספר ולומר זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, ולהמשיך בכח סיפור זה את גאולת ישראל בזמן הזה, מפני שאין בכח רשעות הדור למנוע ולעכב את הישועה,

ביאת הגאולה, ולא רק לשימת רבי יהושע (סנהדרין צו, ב, עיי"ש ברש"י ד"ה לא בכסף, ובמהרש"א ח"א שם ד"ה אמר רב) שאפילו אם אין ישראל עושים תשובה נגאלין, אלא גם לשימת רבי אליעזר שאם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין, הרי בירושלמי (תענית א, א) מובא הגירסא שאמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, הקב"ה מעמיד עליהן מלך קשה כהמן ומיד הן עושין תשובה והן נגאלין, ע"כ, ונמצא שגם רבי אליעזר מודה שסוף כל סוף עתידים לשוב בתשובה על כרחם כאשר הקב"ה יעמיד עליהם מלך כהמן ואז יזכו לגאולה, ובגמרא שלנו מובא גירסא זו בשימת רבי יהושע, ועל כל פנים הכל מודים שיוכו לגאולה גם בדור שכולו חייב, אלא שנחלקו באיזה אופן תבוא הגאולה, אם יגאלו בלי תשובה או שכוודאי ישוכו בתשובה ואז יגאלו, ולהלכה פסק הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ה) כרבי יהושע לפי גירסת הגמרא שלנו שהגאולה תבוא רק על ידי תשובה, ועתידים ישראל לשוב בתשובה בסוף גלותם (ראה שפע חיים מכתבי תורה, מהדו"ב, מכתב קעט).

כשם שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים על אף היותם דור שפל עד מאד, כמענת המקורנים (ויקרא רבה כג, ב) ילקוט שמעוני, בשלח רמז רלד) הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ואף זאת מצינו במדרש (שמות רבה יט, ה) שכאשר נצמזו ישראל לעשות הפסח ולמול עצמם לא רצו ישראל למול עצמם, עיי"ש, ובכל זאת זכו ישראל לישועת ה' גם באותו דור שפל. הן אמת שברור ההוא היה להם את משה רבינו ההולך לפני המחנה, אבל הוא היה רק

התורה לעמו ישראל הרי אנו חייבים לקיימה ולשמור מצוותיה, ומעתה היה אפשר למעות שרק אם ישמרו את התורה אזי יזכו לגאולה, אבל אם ח"ו לא ישמרו את התורה ולא יאבו בדרכיו הלך, אזי יהיה כח ביד המקטרג לעכב את הגאולה ויעמדו ישראל בקלות התוכחה לנצח נצחים ח"ו.

להוציא ממצות זו אנו אומרים, כנגד ארבעה בנים דברה תורה אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול, ולכולם אנו מצווים לספר ביציאת מצרים, וככה הסיפור להמשיך את הישועה גם בימינו, בלי להבדיל בין הבנים, כי לא רק בדור של בנים חכמים וגאל ה' את עמו ככה סיפור יציאת מצרים, אלא אפילו בדור שכולו חייב וכולם רשעים, או דור שכולו בן תם או שאינו יודע לשאול, שהכוונה על תינוק שנשבה שאינו יודע מאומה מיהדות, שבוודאי על זאת כיוונו חז"ל בבן שאינו יודע לשאול, כי אין הכוונה על תינוק קטן שאינו יודע לדבר, שהרי הוא גם לא יבין מאומה כשיספרו לו ביציאת מצרים, אלא הכוונה על אדם שהוא כבר גדול בשנים ובכל זאת אין הוא יודע לשאול, יען כי הוא התגדל שנים רבות ב'קבוץ' וכדומה, והוא ואביו וקנו הם תינוקות שנשבו כמה דורות, וגם כשמגיע חג הפסח אין הוא יודע מאומה ממהות חג הפסח ומה צריך לשאול. אף בדור כזה אין לנו להתיימש מהגאולה, אלא עלינו לבטוח בהקב"ה שהוא לבדו יושיענו ויגאלנו, ושום דבר לא ימנע בעדו להביא את ביאת משיח צדקנו לגאול את ישראל.

כי הקב"ה אוהב עמו ישראל חפץ בישועתם, ורחמיו הם בלי גבול, בלי תכלית ובלי קץ, והקב"ה הוא יחיד ומיוחד בתכלית האחדות ואין עוד מלבדו ומי יאמר לו מה תעשה, והוא גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והוא יושיענו ויגאלנו שנית גם בימינו בכל מצב ובכל אופן.

אך עדיין היה מקום למעות ולומר שגם אם יזכו לישועה אפילו בדור של רשעים, זאת היא רק ישועה בעלמא של הצלה מכליון, שיתקיים (ירמיהו ל, יא) כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפצותיך שם אך אותך לא אעשה כלה, והאמור (שמואל א' יב, כב) כי לא ימוש ה' את עמו, אבל לא יהיו ראויים לגאולה שלימה של ביאת הארץ. על כן כדי להוציא ממצות זו כתב רש"י 'ויקד העם, על בשורת הגאולה, וביאת הארץ, ועל בשורת הבנים שיהיו להם', וכך יחד שלש בשורות אלו, להורות שהודו ושבחו על בשורה זו, שאפילו כאשר יהיו להם ח"ו בנים רשעים אשר ישאלו מה העבודה הזאת לכם, ויכפרו בעיקר ונאמר בהם להם ולא לו, גם אז ימשיך להם השי"ת את הנסים והנפלאות כימים הראשונים, וגם יזכו לגאולה ולביאת הארץ, כי כאשר יגיע העת והשעה שיעלה ברצונו יתברך להושיע את ישראל, אזי לא יהיה ככה שום דבר וסיבה בעולם למנוע מיד האין סוף ברוך הוא וברוך שמו לגאול את בניו.

על כל זאת אנו נותנים שבה והודאה לפני השי"ת לביל התקדש חג הפסח ואומרים, ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ומאחר שנתן

והנה אכילת המצה הוא זכר לגאולה, כאומרינו בהגדה 'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם', ובכל שנה ושנה על ידי אכילת המצה ועשיית הזכר לנס אנו מעוררים שכאז כן עתה יעשה הקב"ה עמנו נסים לגאול אותנו.

לבן היה הלל כורך מצה ומרור ביחד, כי הנה המרור מורה על החטאים, כאומרינו בהגדה 'מרור זה שאנו אוכלים על שום מה, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר (שמות א, יד) וימררו את חייהם בעבודה קשה', והפירוש של 'עבודה קשה' היא עבודה זרה קשה, כמו שכתב בתרגום יונתן (שמות ו, ט) ומפולחנא נוכראה קשיא, וכן רגיל אני לתת סמך לדבר מהכתוב (יהימיה ב, יט) ודעי וראי כי רע וזמר עזבך את ה' אלקיך. ורמזו הלל שאף שבמצרים נגאלו ישראל רק ממ"ט שערי טומאה ולא היו יכולים להיגאל אם היו נכנסים לשער הנ' של הטומאה, מכל מקום עכשיו אחרי שקרבנו המקום לעבודתו ונתן לנו את התורה אנו כורכים יחד מצה שרומז על הגאולה יחד עם מרור שרומז על החטאים החמורים ביותר כנ"ל, שאפילו אם כבר השתקעו בתוך נ' שערי טומאה, גם בדור כזה יזכו לגאולה.

בן עשה דווקא הלל שמירתו היתה מידת החסד (זוה"ק, רעיא מהימנא ח"ג פרשת פנחס דף רמא, א), ולכן היתה דרכו לקרב את כולם, הקרובים והרחוקים, כמו שאמר (סוכה נג, א) אם אני כאן הכל כאן, על כן הוא המשיך ועורר מידה זו,

ענין זה הוא אחד מיסודי היסודות ומעיקרי האמונה הנוגעים לכל אדם ישראל.

*

לדרבנו נבוא לבאר את דבר אומרינו בליל פסח בסדר כורך, זכר למקדש כהלל, כן עשה הלל בזמן שבת המקדש היה קיים, היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל ביחד, לקיים מה שנאמר (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו. ויש לתת טעם מדוע דווקא הלל היה כורך מצה ומרור. עוד ידוע מה שדקדק הרה"ק רבי שלום מבבלזא זי"ע למה הביא כאן הפסוק שנאמר בפסח שני על מצות ומרורים יאכלוהו, ולא את הפסוק האמור בפרשת בא בפסח ראשון (שמות יב, ה) ומצות על מרורים יאכלוהו.

אבן יתבאר, כי הנה ידוע מדברי האר"י הקדוש (סידור האר"י"ל, בפ"סקא מצה זו) על הכתוב (שמות יב, טז) ולא יכלו להתמהמה, שכני ישראל נפלו למ"ט שערי טומאה ואם היו מתמהמהים עוד מעט והיו נכנסים לשער הנ' של הטומאה, היתה אוברת תקוותם ולא היו נגאלים. אולם כתבו בספרים הקדושים (אור החיים הק' שמות ג, ח) שכל זאת היה רק במצרים כיון שעדיין לא קיבלו את התורה, לכן לא היו יכולים לצאת משער הנ' של הטומאה, אבל בדורות הבאים אחרי שהקב"ה נתן תורה לעמו ישראל, אזי אפילו רשע שחלילה והם נשתקע בשער הנ' של הטומאה, כפי שאנו רואים בימינו בדור עקבתא דמשיחא איך שיורדים מטה מטה עד לשער הנ' של הטומאה, גם הוא יכול להעלות ויש תקוה לאחריתו.

ומתירשל במורח מועט כזה להיכנס לבית המקדש להקריב הפסח, ובפרט בראותו את רכבות אלפי אלפים מישראל שהגיעו מקצה ארץ ישראל מדין ועד באר שבע איך כולם נקבצים ובאים לעשות הפסח, וכבר יצאו מבתים זה שני שבועות והלכו ברגלם על מנת להגיע לבית המקדש לשחיטת הפסח, ואפילו הגויים עמדו מן הצד ושמתו אז בשמחתן של ישראל ההולכים להקריב את הפסח (ראה בעדותו של הנכרי בסידור הגריעב"ץ), והנה רשע שפל זה מונע עצמו להכעים ובמזיד שלא להיכנס לבית המקדש, ואם היה בימינו רשע כזה בוודאי היו מי שיחרצו את דינו להענישו בכל תוקף הדין.

אולם כאן בפרשה זו אנו רואים עד כמה עצמו רחמי הבורא ית"ש על בניו אהוביו, שגם על רשע כזה אמרה תורה שיעשה את הפסח שני, ויש בכך הוראה ולימוד לדורות - וכאמור שכל מה שאנו עושים בסדר מצוות הפסח אינו רק לזכר בעלמא על פסח מצרים, אלא כדי לעורר בן לשעה ולדורות - שאפילו אם יבוא דור שלא יאבו ישראל לעשות הפסח, כדורו של חזקיהו (דברי הימים ב' ל, ה-ו) ששלח שליחים בכל ישראל מבאר שבע ועד דן לבוא לעשות פסח, ויהיו הרצים עוברים מעיר לעיר בארץ אפרים ומנשה ועד זבלון ויהיו משחיקים עליהם ומלעגים בהם, בכל זאת לא ימשנו אלקינו, אלא השי"ת ימחל על עלבוננו, כדרך שאמרו חז"ל (פרקי היבולות פרק כד, ד) שהקב"ה נקרא מלך עלוב, והיינו לפי שעוברים על רצונו ופוגעים בכבודו, והוא בעל הרחמים יתברך אינו מקפיד בדבר, אלא הוא מתנהג עם בניו כמו אב רחום המחזיק את בנו הקטן

שלא די בכך שיזכו לגאולה באופן של ולא יכלו להתמהמה במ"ט שערי טומאה בלבד, אלא היום מוסיפים וממשיכים אפילו אם ח"ו נפלו לנ"י שערי טומאה, והם לגמרי בחינת מרור, גם עמהם כורכים את המצה שמעוררים באכילתה את הגאולה.

*

לפיכך הזכיר דווקא את הפסוק האמור בפסח שני, כי הנה בפרשת הקרכת פסח שני אמרה תורה (במדבר ט, י) איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח לה', וכשנתבונן באלו הדברים נראה עד היכן מגיעים רחמי הבורא ית"ש לבלתי ידח ממנו נדח, כי אמנם מי שנטמא לנפש הוא אנוס ואין הדבר תלוי בו, אבל מי שהיה בדרך רחוקה, הרי אין הכוונה דווקא שהיה בחוץ לארץ במדינה נידחת והיה אנוס מבלתי יכולת לבוא להקריב קרבן, אלא כבר נחלקו במשנה (פסחים צג, ב) איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ, וכמידתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, מאיסקופת העזרה ולחוץ, ע"כ. הרי שאותו איש עמד סמוך לירושלים מן המודיעים ולחוץ, שהוא מרחק חצי יום עד לירושלים, וכל שכן לשיטת רבי אליעזר שעמד ממש בהר הבית חוץ לאיסקופת העזרה, והוא בשאט נפש לא נכנס כמה פסיעות לתוך בית המקדש להקריב קרבנות.

הלא בהכרח שהמדובר כאן באדם שפל עד מאד, שהרי כל יהודי אחר, אפילו מי שהיתה בו רק נקודה קטנה וניצוץ של יהדות, לא היה מתעכב

גם יוכן בזה מה שיסדרו לומר באכילת כורך 'זכר למקדש כהלל, כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים' וכו', וצריך ביאור למה מזכירים ענין זה שאנו עושים כן זכר למקדש, ולא מצינו דוגמתו בשאר המצוות שאנו עושים בליל הסדר, כגון באכילת אפיקומן שלא תקנו לומר 'זכר לפסח שנאכל באחרונה'. גם צריך להבין למה תקנו להזכיר מעמו של הלל שעשה כן לקיים מה שנאמר וכו', ולא מצינו בכל שאר המצוות בליל הסדר שתקנו לומר נוסח כזה עם מעם המצוה.

אבן לדרכנו יבואר שכל נוסח זה היא תפילה גדולה - שראוי ונכון לכל אחד לכוון כוונה זו באכילת כורך - שאנו מתפללים ומבקשים, 'זכר למקדש כהלל', דהיינו שהלל כבר עשה כן כדי לעורר את ביאת הגאולה גם בדור שפל שכולו מרור, ובכן יהי רצון שבדורנו תתעורר בחינה זו, שהרי הלל עשה כן 'לקיים' מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו, דהיינו שרצה לפעול שהקב"ה יקיים בעצמו מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו, שפסוק זה נאמר בפסוק בפסח שני, ששם אנו רואים שציוה הקב"ה שאפילו מי שהיה בדרך רחוקה יש לו תקנה לעשות פסח שני, כן יקיים ויעורר גם בימינו שאפילו אלו שהם בגדר מרורים ונפלו לנ' שערי טומאה, יוכלו להיות כרוכים עם המצה הרומזת לגאולה, ולא יעכבו את הישועה כשיבוא עת גאולתם של ישראל.

*

בזה נראה לפרש את דבר אומרינו, אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה עם כל זה

ואוהבו וסובלו אף כאשר הבן מרעיש בקול ומצער ומטנפו, כי אין לנו השגה עד היכן מגעת אהבתו של הקב"ה אוהב עמו ישראל, לבניו אהוביו, וכשם שבאהבת בני ישראל לבוראם נאמר (שיר השירים ה, ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישמפוה, על אחת כמה וכמה הדברים אמורים באהבת השו"ת לבניו, שאין בכח כל הטומאות ובכל התועבות לכבות ולשטוף את אהבתו יתברך אל עמו ישראל.

לבן הביאו פסוק זה האמור בפסח שני כסמך למעשיו של הלל שהיה כורך מצה ומרור, שכשם שלמדנו בפסח שני שנתן הכתוב תיקון אפילו לרשע אשר בשאט נפש לא הקריב קרבן פסח אף שבית המקדש היה קיים והוא עמד סמוך אליו ובכל זאת לא נכנס, מכך יתעורר לדורות עולם שאפילו אם יבוא דור שיהיו בבחינת מרור, כי רע ומר עזבך את ה' אלקיך, ויפלו עד לשער הנ' של הטומאה, גם עמהם יכרכו את המצה הרומזת אל הגאולה, וגם המה יזכו להיוושע בה' תשועת עולמים.

*

בזה יבואר הלשון, כן עשה הלל וכו' 'לקיים' מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו, הכוונה שבאכילתו זו פעל והמשיך שהשו"ת הוא יעשה ויקיים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו, דהיינו שאפילו מי שהוא בבחינת מרור יזכה לגאולה בבחינת מצה, כפי שראינו כמי שהיה בדרך רחוקה שרשאי לעשות פסח שני.

שבדרור שפל כזה אי אפשר שיבוא משיח צדקנו.

על כן אנו אומרים, **אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה, וככל שיתמהמה ויעברו עוד שנים בגלות הרי יהיו הדורות הולכים הלך וחסור, עד הדור השפל והאפל הזה המשוקע בנ' שערי זומאה, ולכאורה היה אפשר למעות שבדרור כזה אי אפשר לזכות לגאולה, עם כל זה אחכה לז' פירוש שאחכה ואיחל להקב"ה לבדו שהוא יגאלנו, שהרי לפניו יתברך אין שום חילוק בין הזמנים והעתים, הוא יוצר אור ובורא חושך, מעביר יום ומביא לילה, ואצלו חשוכא כנהורא, וכל מנופת לא תמנפך (שיר היחוד ליום שלישי), ועל כן אחכה לו יתברך לבדו, שאפילו כאשר בידינו אין מעש וזכות להמשיך את הגאולה, הוא בעצמו יושיענו וישלח לנו משיחו.**

על זאת אנו מבקשים ומתפללים (תהלים קטו, א) **לא לנו ה' לא לנו, פירוש, רבנו של עולם, אל תחכה לנו עד שאנו נהיה זכאים וראויים להמשיך את הישועה, כי אם לא עלתה בידינו לקרב את הגאולה במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה, בוודאי לא יעלה הדבר היום בשנת תשל"ה ביד איש זקן כמוני אשר עד היום לא שבתי בתשובה, ועוונותי הכשילו כוחי עד שאין בי עוד כח להרים ידי ורגלי, ואין בכוחי לשוב בתשובה, ואף אין עולה בדעתי לשוב בתשובה, ואיני יודע כלל תשובה מהי. לכן לא תמתין לנו שנשוב בתשובה, כי דבר זה אינו ביכולתנו כלל, ולא יתכן במציאות שאנחנו נמשיך את הגאולה כשאנו**

אחכה לו בכל יום שיבוא. וצריך ביאור מדוע צריך לפרש ולומר שאף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו, הלא הדבר פשוט שתמיד בכל עת צריך להאמין בביאת המשיח. גם צריך ביאור הכוונה בתיבת אחכה 'לו' שלכאורה הוא יתור לשון.

ולדברינו נראה, שאין הכוונה על פשטות האמונה בביאת המשיח, אלא להוציא מלב המועה לאמר שהוא באמת מאמין בביאת המשיח, אך הוא סבור שלא יבוא משיח אלא אם יעשו ישראל תשובה, ובדרור של קדושים וטהורים ובעלי תשובה שעשו תשובה מאהבה שזדונות נעשו להם כזכויות (ויזא פו, ב), אבל לא בדור האחרון שהוא פוחת והולך מיום ליום, שהרי ככל שמתמהמה ביאת המשיח והדורות עוברים הרי הם מתמעטים והולכים, כאמור (קהלת ז, י) אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זאת, ופירש רש"י (ראש השנה כה, ב ד"ה אל תאמר) וז"ל, לפי שהדורות היו טובים וצדיקים מן אחרונים, לפיכך היו הימים הראשונים טובים מאלה, שאי אפשר שיהיו אחרונים כראשונים, ע"כ, כן מבואר בספרים הקדושים (ראה ישמח משה, פרשת עקב, עה"פ והיה עקב תשמעון, אופן ד; אנרא דכלה, פרשת עקב, אות ז) שהדורות הראשונים היו חשובים בכחינת ראש, ובדורות שאחריהם למטה מהם היו בחינת גוף, ולמטה מהם היו בחינת רגל, והדור האחרון הוא דור עקבתא דמשיחא (סוטה מט, ב), לפי שהנשמות בדורנו הם נשמות נמוכות בכחינת עקב, הפסולת שבפסולת, ומעתה יש מקום למעות

משה האיש לא ידענו מה היה לו (שמות זכ, כג), ועל כן רעדה אחזתם שם נבהלו נחפזו, כי בטעותם סברו שמשה רבינו הוא עשה להם את כל הנסים והנפלאות, ועתה חרדו וגם חלו וספקו כפיים לאמר, מה נעשה כעת במדבר בלי משה, הלא הוא האיש אשר הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן ואת השליו, ועתה נותרנו לבדנו באין מגן ומושיע, ומי יעמוד לימינו מכאן ולהבא. אבל כאמת אין אלו אלא דברי טעות וחוסר דעת, שהרי גם משה רבינו לא עשה דבר מעצמו, זולתו יתברך שמו אשר מלא כל הארץ כבודו, ואם כן גם אם משה רבינו אינו עמם, הרי השי"ת עמם בכל עת ובכל מקום, ושוב אין להם להתיירא ולהיבהל כלל.

הם בטעותם דימו שבהכרח שיהיה עמם צדיק אשר בכוחו תבוא הישועה, ולא ידעו ולא הבינו שהשי"ת הוא מלך עוזר ומושיע את ישראל אף בלא הצדיקים, וגם כשברא הקב"ה את העולם לא נבראו עדיין הצדיקים, ובכל זאת ברא הקב"ה את עולמו לבדו, לפי שהשי"ת הוא כל יכול ואינו צריך להגיע לעזרתו של אף אחד, ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, והוא יכול ברגע אחד להכרית את כל הקליפות שיהיו בלא היו. על כך נענשו בני ישראל, שלא נתנו אל לבם שהשי"ת הוא מושיע את ישראל אפילו בלי משה, ואפילו אם הם חוטאים ואינם ראויים מצד עצמם.

זהו שאמר הכתוב לטובתם של ישראל, וביום פקדי, שבכל דור כשחם ושלום יחטאו ישראל ויבקשו המקטרגים להענישם ויאמרו שאין הם ראויים

משוקעים בנ' שערי טומאה, ולא עלינו המלאכה לגמור כי אם עליך, כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך, ועתה ה' תושיענו למען שמך, כי למה יאמרו הגוים איה נא אלקיהם, ולכן דיו לאבל שיעמוד באבלו. ועתה אקים יאמר ה' (תהלים יב, ו), שהשי"ת בעצמו הוא יקים את ישראל מגפילתם, כמו שאמרו בוזהר הקדוש (פרשת פקודי, דף רלמ, ב - רמ, א; פרשת ויקרא, דף ו, א-ב) על הכתוב (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, שכנסת ישראל תפול כל כך עד שלא תוכל מעצמה להקים מהגלות, אלא הקב"ה יקים אותה ויאמר 'אנא אוקים לה', אקים את סוכת דוד הגופלת (עמוס מ, יא), עיי"ש. שהרי ואלקינו בשמים כל אשר חפץ עשה, הוא זוקף כפופים ופוקח עורים, הוא כל יכול בכל עת ובכל זמן בלי שום השתנות, ולכן הוא לבדו יושיענו.

*

באלה הדברים נראה לומר דבר נפלא בכיבוד הכתוב (שמות זכ, לד) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, ויש להבין על מה עשה ה' ככה שבכל עת שיחטאו ישראל ויפקוד הקב"ה עליהם את חטאתם יוסיף הקב"ה לפקוד עליהם גם את חטא העגל, וכי אין די להם בצרה החדשה שבאה להם עכשיו. גם צריך ביאור, מאחר שהקב"ה כבר מחל לעון העם הזה וינחם על הרעה, כאשר משה רבינו ככה והתפלל סלח נא לעון העם הזה (במדבר יד, יט), למה זה יחזור הקב"ה ויפקוד עליהם את החטא שנמחל כבר.

והנראה לומר, כי הנה עיקר חטאם של ישראל היה כאשר ראו כי זה

בלא משה וגם אם הם אינם ראויים לישועה, וממילא גם עתה בדור הזה יוציאים הש"ת ממומת מצרים אף אם אין להם צדיק כמשה ומצד עצמם אינם ראויים לישועה.

*

בכך נבוא לביאור המדרש הניצב בראש דברינו, בהקדם מה שכתב זקה"ק זי"ע בייטב פנים (לפרשת שקלים, וכן בייטב לב פרשת כי תשא) לתת טעם למצות מחצית השקל, שאמרה תורה לתת מחצית השקל דווקא ולא שקל שלם, ותורף דבריו, שצריך לדעת שעיקר שלימותם של ישראל קדושים בני א-ל חי הוא בהיותם דבקים בהש"ת, כאמור (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, והם כביכול רק חלק מחצית ממנו יתברך, בבחינת (איוב לא, ב) חלק אלוך ממעל, שהמה נחשבים לחלק ומחצית מתוך השלם, אבל אם ח"ו יש פירוד בין ישראל לאביהם שבשמים ואין דבוקים בו, המה נכרתים לגמרי ח"ו. וזהו ענין מחצית השקל, לרמוז שבני ישראל נותנים רק המחצית האחת, והש"ת נותן המחצית השנית, לפי שבני ישראל מאוחדים עמו יתברך והם חלק ממעל, עיי"ש שהאריך לפרש בזה כמה מקראי קדש.

והן הן דברי המדרש, כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים וכו', ר' יונה בוצרי פתח קריה בישראל, בלשון 'זה' הושפלו, בלשון 'זה' הונגהו, בלשון 'זה' הושפלו (שמות לב, א) כי 'זה' משה, כלומר, שעיקר חטאם היה במה שאמרו 'כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו', ונבהלו נחרדו בהיותם לברם במדבר,

לישועה, אזי ופקדתי עליהם את חטאתם, ובכך תתעורר תשועה גדולה ופורקן לישראל, שאזכיר את מה שנענשו על חטאם בעגל, שכל החטא היה במה שטעו ואמרו כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, דהיינו היה להם לדעת שהש"ת הוא לברו מושיע את ישראל אף בלא צדיק כמושה, והוא מושיע ברחמיו חסדיו גם אם ישראל אינם ראויים לישועה, ואם כן ברין הוא שאכן עתה בדור הזה שהמקורג טוען שכולם חטאו ואין בהם צדיקים שיגינו בעדם, הרי אנכי לכדי אמשיך להם ישועה מעצמי.

בזה יבואר מה שאמרו בנגמרא (ברכות לב, ב) מאי דכתיב (ישעיהו מז, טו) גם אלה תשכחנה, זה מעשה העגל (פירש רש"י, שאמרו (שמות לב, ח) אלה אלהיך ישראל), ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני, ע"כ, הכוונה שאף שאשכח את חטא העגל שהרי שכבר סלחתי לכל עדת בני ישראל, וזהו רק כשהדבר נוגע לדעה, אבל ואנכי לא אשכחך, כלומר שמכל מקום אזכור את חטא העגל לטובה כשהדבר יהיה נוגע לענין של (שמות ה, ב) 'אנכי' ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, דהיינו שבכל דור ודור כששוב יהיה זמן כשירצה הקב"ה לחזור ולהוציא את ישראל ממומת מצרים, כי שוב יהיו במצב שפל של הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, אזי לא אשכחך, אלא אזכור את מעשה העגל, כענין האמור וביום פקדי ופקדתי עליהם את חטאתם, דהיינו שיתעורר אז מה שנענשו ישראל על מה שהתייאושו כשראו שאין משה עמם, לפי שהיה להם לדעת שהש"ת יושיעם אף

שהגאולה תבוא בימיו, וכל המאורעות שהחלו משנת תש"א היה הישמח משה סבור שיארעו מאה שנה קודם, בשנים תקצ"ט ת"ר ותר"א. כן היו צדיקים שהיו סבורים שמשיח יבוא בשנת כת"ר, ואחרים אמרו שיבוא בשנת תרל"ו וכדומה, ומן השמים הטעו את חשבונם בכמאה שנים. ויש מהם שידעו שהקץ יהיה בעוד כמאה שנה, אלא שהם באו בכח הזורע להקדים את הקץ בכמאה שנה, (ודברים אלו אני אומרם מתוך ידיעה, ואלמלא ידעתים לא הייתי אומרם). ועל כל פנים הדבר ברור שעתה כבר הגיע הסוף והקץ, ואי אפשר שימשך עוד. ועל כן כל אדם מישראל צריך להכין את עצמו בהכנה יתירה לקראת חג הפסח הבעל"ט.

אף שיש שכתבו (ראה זהר חי, פרשת וישלח

על הפסוק מי זאת הנשקפה, ובפרשת וירא, ובספרו מעשה ארג למשניות, מעשר שני פ"ה נו, א, ד"ה אמר ר' אחא כו') שבשנת תשל"ו תהיה תחיית המתים בכל העולם, מכל מקום אנו כבר עומדים חצי שנה לפני שנת תשל"ו, וכבר כתב הרבי ר' העשיל (חנכת התורה, פרשת ויקרא, אות קב) על מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע (ראש השנה יא, א) אם בתשרי עתידין להיגאל או בניסן עתידין להיגאל, ששניהם אמת צדקו יחדיו, לפי שחצי שנה קודם הגאולה פסק השעבוד במצרים (ראש השנה שם), וכתב שם שכן יהיה לעתיד לבוא שששה חדשים קודם הגאולה יתבטל השעבוד מלכות, עיי"ש. וככל שמתקרב קץ הגאולה מתנוצץ ומתעורר יותר אור הגאולה, ופסח כזה כמו חג הפסח הבא עלינו לטובה עדיין לא היה לבני ישראל מיום בריאת העולם. לכן

ובאמת היה להם לדעת שגם זולת זה משה האיש הרי יזכו לישועה מאת השי"ת לברו, ומכח חטא זה התעורר עליהם מליצת יושר של ובלשון 'זה' הוגבהו (שם ל, יג) 'זה' יתנו כל העובר, שמאחר שבחטא העגל התעורר שישראל יזכו לישועה גם בלי צדיק כמשה, ואף אם אין הם ראויים מצד עצמם לישועה, אלא הקב"ה לברו ירחם עליהם ויושיעם, לכן זכו למצות מחצית השקל אשר זה יתנו כל העובר הפקודים, שהרמו בזה שאפילו מי שהוא חוטא ועובר על פקודי ה' גם הוא יתן מחצית השקל, וגם הוא דבוק בה' אלקים בבחינת חלק אלוך ממעל, ולכן אף הוא בכלל הישועה, שיאמר השי"ת למעני למעני אעשה (ישעיה מח, יא) ודיו לאבל שיעמוד באבלו, והוא לברו יעזור ויושיע לבני ישראל.

*

את אלה הדברים צריך לשנן ולזכור היטב, בפרט שאנו עומדים בחודש ניסן אשר בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל (ראש השנה יא, א). אני מחויב לחזור ולעורר שלא ישכח מליבנו אפילו לרגע אחד שאנו עומדים כבר בחודש ניסן של שנת תשל"ה וקרב קץ הישועה, כי עלינו לדעת כי לכל תכלה ראיתי קץ (תהלים קיט, צו), ובהכרח שזמן הקץ יגיע בסוף, ואם לא עכשיו אימתי (אבות א, ד). ולכן עלינו להתחזק ולהתאמץ באמונה וציפיה לישועה.

כבר אמרתי כמה פעמים שהדבר ברור שמן השמים הטעו את זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע בשיעור טעות של כמאה שנה, ועל כן חישוב את הקץ

וליסטים בדרכים, והיתה זו נסיעה ארוכה מעיר מגוריו ווישיניצא בפולין עד איהעל, עמד זקה"ק בעל ישמח משה - שהחשיב והעריץ עד מאד את חתנו - והמתין בביתו בהשתוקקות וציפיה לראות את חתנו מגיע לחיים ולשלום. בתוך כך כאשר התמהמה מעט בעל אריה דבי עילאי ולא הגיע בשעה היעודה, הלך זקה"ק בעל ישמח משה לטבול במקוה, כשהוא מצוה על הגבאי שאפילו אם יבוא חתנו כשהוא במקוה לא יתמהמה מלהודיע לו על כך כדי להניח את דעתו.

ביון שירד זקה"ק לטבול יצא מלבו לגמרי וזכר חתנו בעל אריה דבי עילאי, ושקע בשרעפיו בעניני משיח וכדומה, ובעודו טובל נכנס הגבאי במרוצה ובישר: רבי, הוא כבר הגיע. לשמע הדברים היה לבו של זקה"ק סמוך ובטוח שהכוונה שמשוח הגיע, וענה בשמחה רבה: פלא שהוא הגיע לראשונה כאן לעיר איהעל... ומיהר ללבוש את בגדיו לרוץ ללכת לקבל את פני משיח צדקנו. לואת יקרא "מצפים לישועה".

אף שכאמור לא כל אחד הוא במדרגה זו, אבל על כל פנים מי שיש בו נקודה של דעת צריך לעמוד ולצפות לישועה בכל עת, שהרי בימינו הוא ענין שעלול להיות בכל רגע, ויתכן שיהיה הדבר בעוד כמה רגעים או כמה שעות או למחר, ואין לנו אפשרות לדעת על כך לפני כן, שהרי (מלאכי ג, א) פתאום יבוא אל היכלו הארון אשר אתם מבקשים, ועל כן עלינו להיות עומדים ומוכנים בכל עת, ואחכה לו בכל יום שיבוא.

עלינו להכין את עצמנו כראוי ולהשליך את כל ההבלים, ולהתחזק באמונה הקדושה, ולא נמעה עצמינו בעצת היצר בשום צורה ואופן, לא לכאן ולא לכאן.

הן אמת שלא כל אחד יכול להיות במדרגתו של זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע, שברוב ציפיתו בכל יום לביאת המשיח, לא היה פושט את בגדיו במשך כל חודש ניסן אף בשעה שעלה על יצועו, רק את הבעקיוטשע היה פושט ואת מנעליו היה הולץ (וטעמו בזה נראה לי ברור, משום שאמרו בגמרא (יומא עה, א) שהישן כמנעליו טועם טעם מיתה, וגם כדי שיוכל לברך ברכת שעשה לי כל צרכי ומלביש ערומים), וסמוך למיתתו היה מניח את מקלו, כשהוא פוקד את משמשו בכל לילה שאם יבוא משיח יקיצו אותו משנתו, ולפעמים אירע שבאמצע השינה היה נשמע איזה קול רעש מבחוץ, והיה זקה"ק מתעורר בבהלה כשהוא חיוור כסיד ושואל, האומנם הוא כבר בא. כה עשה בימים ההם כאשר עדיין לא הגיע זמן הגאולה, וכל שכן שאם היה זקה"ק חי בימינו אנו, אין שום ספק שהוא לא היה עולה על מיתתו לישן כלל, אלא כל היום היה עומד אצל החלון והפתח וממתין בקוצר רוח לשמוע את קול השופר מבשר ואומר על ביאת משיח צדקנו.

שמעתי מכ"ק אאמור"ר זי"ע ששמע מזקה"ק בעל ייטב לב מסיגעט זי"ע, שפעם אחת היה הרה"ק בעל אריה דבי עילאי זי"ע בדרכו לבוא אל העיר איהעל, אל חתנו זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע, וכיון שכל הדרכים בחוקת סכנה ובפרט בימים ההם שהיו שודדים

מנחה על שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סימן נה, דף רעב) שאפשר להקל בזה, ויש שכתבו משמו שהזהיר לאכול כליל ב' דווקא אחרי חצות). כן יש שכתבו עוד (ראה רמ"א או"ח סימן תעו, א; ביאור הגר"א שם; שלחן ערוך הרב שם סעיף ו) שלא רק את האפיקומן יש לאכול קודם חצות, אלא יש לסיים גם את שתיית ד' כוסות קודם חצות.

על דרך הפשט נראה לומר טעם בזה, כי הנה כבר נודע (עיי' דברים אחרים, דרוש יח; דרשות חתם סופר, דרשה לשבת הגדול תקפ"ו) שליל הפסח נחלק חציו לגאולת מצרים, וחציו השני משומר ומיועד לגאולה העתידה, ואם כן בכל שנה אנו עומדים ומצפים בחצות ליל הפסח לביאת משיח צדקנו. והנה נקל לשער שאם יבוא משיח באמצע עריכת הסדר עוד בטרם אכילת האפיקומן, אזי יהיו כולם נבוכים ולא יידעו כדת מה לעשות, ויתעוררו כמה ספיקות ומבוכות, כגון האם צריך לאכול המצה לשם אפיקומן וזכר לקרבן פסח, והאם צריך לומר זכר למקדש כהלל, וכדומה. זאת ועוד שבוודאי תהיה אז המולה רבה ומרוצה גדולה שכולם ייצאו מן הבית חוצה לשמחה ולראות את תרועות השמחה ואבלותם של הגויים וכדומה, וכל זאת בשעה שעדיין לא בירכו ברכת המזון, ויהיה הפסק באמצע הסעודה. על כן כדי לצאת מכל ספיקות אלו, טוב ונכון הדבר לסיים את אכילת אפיקומן ושתיית ארבע כוסות קודם חצות, כך שכשיבוא חצות הלילה אם ישמע קול שופר שבא משיח צדקנו כבר נהיה לאחר עריכת הסדר, מוכנים ומזומנים לקבל פניו בלי שום ספיקות ומבוכות. והלוואי שיעורנו

ואלמלי זכינו והיה לנו דעת היה כל אחד מאתנו מכין לעצמו חבילה ובה מצות ויין לארבע כוסות, כדי שכאשר יבוא משיח יהיה בידו מן המוכן ליטלם עמו למען יוכל לקיים את מצוות הפסח בירושלים הבנויה. כך צריך כל יהודי להאמין באמונה שלימה ולהראות במעשיו שהוא אכן מצפה לישועה.

*

כל המצוות שאנו עושים ביום טוב הקדוש של פסח ענינם מורה על הציפיה לישועה, וגם עיקר יציאת מצרים הוא מכון כנגד הפסח לעתיד כמו שיסד הפיימין (מערבית ליל שביעי של פסח) את הפיוט 'פסח מצרים, פסח לעתיד', וכן אמרו חז"ל (תנחומא, פרשת בא, ט; שמות רבה יח, ב) ליל שמורים הוא לה', הוא הלילה הזה שבו עתידין להגאל.

ויתכן לומר שמטעם זה אמרו חכמים (פסחים ג, ב) שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות, ואצלנו היתה קפידא גדולה שיאכלו גם את האפיקומן קודם חצות, ואם התאחרה השעה לא היו אוכלים כלל את המאכלים בשלחן עורך, וכ"ק אאמו"ר זי"ע תיכף אחר אכילת מרור וכורך הכריו "צפון" ואכל את האפיקומן. ואכן צריך להזהר בזה ולברר בדקדוק אימתי הוא זמן חצות, ואף מי שהוא טרוד הרבה עם בני ביתו מכל מקום יסדר את סדר ליל הפסח באופן שיעלה בידו לאכול את האפיקומן קודם חצות, (אם כי קפידא זו היא רק כליל ראשון של פסח, אבל כליל יום טוב שני שאינו אלא מדרבנן מובא מהרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע (עיי' בספר מנחם ציון דף עה בד"ה ורח"ק, ובקונטרס שירי

הפסח האחרון בגלות, להיזהר בתכלית הזהירות בדיני חמץ ומצה, אשר רבים יכשלו בהם, ה' ישמרנו, כאשר כבר הזהרתי על כך גם בשנים עברו, הן בארץ ישראל ויותר מכך כאן באמריקה, אשר רבים יש שמחוסר ידיעה מכניסים לביתם מכל האוכל אשר יאכל ואשר נמכר בחנות, והנשים קונות מאכלים רבים בהכשרים שונים שאין ידוע מיכם ומהותם.

זכורני שבאחת השנים הראשונות לבואי לאמריקה היה באיסט סייד איזה גוי שמכר בחנותו גם לחם וגם דברים הכשרים לפסח, והיה אז הדרך שהרבנים המכשירים היו נותנים לבעלי החנויות מדבקות שכתוב עליהן 'כשר לפסח' להדביקם על הדברים הכשרים לפסח, וזה הגוי לפי תומו הדביק גם על הלחם שהוא כשר לפסח... ואז רעשה כל העיר מזה, ומי יודע מה נחשב היום בכלל 'כשר לפסח', ה' ישמרנו ויציילנו. הן אמת שאין ידוע לי לאשורו המצב בימינו, כי לא הייתי כאן כמה שנים, ואיני יודע בבירור אם אפשר דרא בזה אם לא, וממקום מושבי כאן ביוניאן סיטי איני יודע אם הוטב מצב הכשרות בשאר הערים, מכל מקום הרי כתב רש"י שאי אפשר לאחרונים שיהיו כראשונים.

על כל פנים, ביותר צריך לזרוז על החובה להיזהר בזהירות גדולה ויתירה מרם מכניסים איזה מאכל לפה בפסח, שלא יכשלו חלילה וחלילה בחשש חמץ בפסח, ולכן צריך לחקור בהרבה חקירות ודרישות על כל מאכל אם הוא כשר באמת, והאם אין בו חשש קטניות וכיוצא בזה, ומי הוא הרב

השי"ת שאכן אוכה לסיים את כל הסדר, ועל כל פנים לשתות את ד' הכוסות קודם הצות, שאז אהיה לאחר הצות כבר מוכן לביאת המשיח.

בוזה נראה לומר טעם פשוט מדוע בסיום הסדר, לאחר אכילת אפיקומן וברכת המזון פותחין הדלת, משום שבדרך כלל בשעה זו כבר עומדים אחרי הצות, שכאמור שעה זו מסוגלת ומיועדת לביאת המשיח, לכן פותחים את הדלת כדי שיוכלו לשמוע היטב את קול השופר הנשמע בחוץ, או את קול הנערים רצים בחוצות ומכשרים את ביאת המשיח.

לבן גם מוזנים או דווקא כוס של אליהו, לפי שבאותו הזמן בחצות הלילה עתיד אליהו לבוא במהרה עם משיח בן דוד, ואז מתחילים לאמר לא לנו ה' לא לנו וכו'. כללם של דברים שכל סדר ליל התקדש החג הוא באופן נעלה של ענין הציפיה לישועה.

*

הנה כי כן, תמוה בעיני מה שהרבה בני אדם מכינים את עצמם לעשות את חג הפסח בקניית כלים חדשים ורהיטים חדשים לביתם, וכיוצא בהם, דברים שאין להם שייכות לפסח. בעוד שההכנה צריכה להיות בלימוד היטב הלכות הפסח ודיני חמץ שיש להיזהר בהם הרבה, ושואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום (פסחים ו, א).

איני חפץ להוכיח אחרים בתוכחת מוסר, אבל הרי יתן אל לבו, בפרט בזו השנה שתקותנו איתנה שהוא חג

אחרים, ועל כן ביקש מהרבנית ריזל שתבשל בעבורו בקדירות מיוחדות שלהם, וכששאלה על כך את אביה, אזי אף שבדרך כלל לא היתה דעתו נוחה מהתחסדיות יתירות, ולמרות שהוא היה אז כבן שבעים שנה וחתנו היה אז אברך צעיר כבן עשרים שנה, הסכים עמו ואמר לה שתעשה רצונו, ואכן היא הביאה כלים נפרדים לבית אביה, ובישלה לו לעצמו כדי שלא יתערב עם חותנו בפסח.

מעשה זה היה תמיד פלא בעיני, שהרי הוא היה סמוך על שולחן זקה"ק מגארליץ, וזקנתי הרבנית הצדקנית בת זקה"ק מסיגעט, ולמה היה חושש ומחמיר כל כך. ברם עתה חנני ה' דעה לכאר הדברים, ולהבין עיקר מעם המנהג שנהגו שלא להתערב איש עם רעהו בכל אופן שהוא, לפי מה שנתבאר בדברינו שעיקר ענין פסח מצרים הוא להורות על פסח לעתיד, וכל עניני פסח מרמזים את מצבם של בני ישראל קודם ביאת המשיח לעתיד, ועל כן נהגו מנהג זה בו רמזו מה שיהיה בדור שקודם ביאת המשיח, שמחמת גודל שפלות וטומאת העולם המשוקע בנ' שערי טומאה יהיה אסור לאיש לאכול אצל רעהו, וכל אחד יחשוד בחברו שמא יש במאכליו חשש חמץ, ואף מי שחותנו יקרא בשם 'רבי' או צדיק וראש ישיבה וכדומה, בכל זאת יחשוש לאכול בביתו, כי לא ידע מה נעשה בתוך ביתו, ובדור הלזה יבוא משיח צדקנו.

מנהג זה בא לרמז את מצב דורנו, שאף המאכלים שחקקים עליהם הרבה חותמות כשרות ונכתב באותיות

המכשיר, שלא יהיה רב אשר מקלו יגיד לו שהכל כשר וישר ובלבד שישלמו לו תשלום נאה.

וכבר מילתי אמורה זה מכבר, שנכון הדבר מאד שיתרגלו לעשות ולהכין את כל המאכלים בעצמם בביתם, כגון שיעשו בעצמם קמח מצה או קמח תפוח אדמה, ויוליכו בעצמם את העופות אל השוחט ויכשירו אותם בביתם. כי בדור שפל כהיום הזה טוב מאד ונכון הדבר שיעשו את הכל לבדם.

*

מודעת זאת ככל הארץ המנהג שבחג הפסח אין מתערבים איש עם רעהו במאכליו ואין אוכלים איש בבית רעהו, אלא כל אחד אוכל בתוך ביתו. כן היה נהוג בכל ישראל מאז ומעולם, ולא עלה על לב אדם להקל בזה, ואף את היולדים היו מזהירים כשהיו הולכים בפסח לבתי חבריהם שאפילו כוס מים לא ישתו שם.

מסופר על דודי הרה"ק רבי פנחס חודורוב זצ"ל, חתנו של זקה"ק מגארליץ זי"ע, שנשא את בתו הרה"ה דודתי הרבנית ריזל ע"ה (שאחר הסתלקותו נישאה להגה"ק בעל שפת אמת זי"ע, ואני הכרתי אותה היטב). הוא היה איש קדוש מאד, והיה חביב ונערץ מאד בעיני חותנו זקה"ק מגארליץ, שאף ציוה לקבור אותו בסמיכות אליו, אחרי שנפטר בקיצור ימים ושנים על פני חותנו. בתקופה שהיה סמוך על שולחן חותנו זקה"ק מגארליץ ואלו שם 'קעסט', לא אבה בחג הפסח לאכול ממאכלי בית חותנו, כמנהג שאין מתערבים במאכלי

אמרו בנמרא (שבת קלח, ב) עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו', עתידה אשה שתמול ככר של תרומה ותחזור בכתי כנסיות ובכתי מדרשות לידע אם ממאה היא ואם טהורה היא ואין מבין, ע"כ. וידועה תמיתה המפרשים (ראה בספר תפארת ישראל למהר"ל פרק נו) למה נקטו בלשונם דווקא עתידה **אשה**, והרי האשה אינה צריכה להיות בקיאה בהלכות, ואם כן אין מזה ראייה כל כך שעתידה תורה שתשתכח מישראל, ולמה לא נקטו שהאיש ימול ככר של תרומה. ויותר קשה, שהרי מאמר זה נאמר על דור עקבתא דמשיחא כשאין בית המקדש קיים וכולנו ממאי מתיים, ואין נוהגים בו דיני טומאה וטהרה, ואם כן מה לה לשאול אם ככר זה טמא או טהור, וזו תמיה עצומה שלא ראיתי מי שנתערר בזה.

והנראה, שרמזו בזה את אשר יקרה באחרית הימים שעתידי להיות דור שהבורות והעם הארצות תגדל עד מאד רח"ל, שלא למדו ולא קרו ולא שנו, ואף הנשים לא למדום אמותיהם כדת את הלכותיהן. אי אפשר לי לפרש ברבים ולהרחיב הדיבור בזה, אולם ההכרח עמדי לעורר בקצירת האומר מה שנודע לי, שאפילו בדיני טהרת בתי ישראל פשתה מאד חסרון הידיעה והעם הארצות.

אף כי תהילה לא-ל לא ימצא המכשול בכתי אברכים בני תורה, שהם בעצמם לומדים ההלכות ויודעים לכל הפחות מה לשאול. אולם לפעמים באים לפני שאלות משאר מקומות, אשר אי

גדולות שהמאכלים המה 'כשר', כשהם עטופים ומקושרים היטב וחתומים בפלומבות וכיוצא בזה, לא יהיו כשרים לאכילה. כפי שאמר לי איש אחד, כי בדורות שלפנינו היו נותנים פלומבה על הבשר שנתנו עליו הכשר, וכן היה גם כן בעיר קלויזנבורג, אולם הפלומבות בימים ההם היו הרבה פעמים גרועים מאד וחביונם רופף, וגם היה נקל מאד לזייפם, וכמה פעמים אירע שזייפו את הפלומבות. אולם ראו זה פלא, שכאן באמריקה הפלומבות המה טובים ומתוקנים באופן נפלא ביותר, ואין שום אפשרות לזייפם כלל, ובשר שיש עליו פלומבה בידוע שאכן המכשירים נתנו עליו פלומבה זו, רק חסרון אחד יש כאן, שהבשר שתחת הפלומבה הוא בשר מריפה...

אסור לדבר סרה על ישראל, אבל בעוונותינו הרבים אלו הם פני הדברים בדור עקבתא דמשיחא. על כן עלינו להיזהר בוהירות יתירה בחג הפסח, ולא רק בחג הפסח בלבד, אלא בכל השנה כולה, להיזהר בכשרות הבשר והחלב ושאר דברים אשר רבים יכשלו, ומאד צריך להשגיח על כל דבר מאכל הנכנס לתוך הבית, לדעת באמת אם מאכל זה הוא מותר באכילה ליהודים בני א-ל חי. והעיקר הוא גם ללמוד ולדעת את כל ההלכות אשר צריכים להיזהר בהם, ורבים אינם בקיאים בהם, ואם כה יעשו אזי ירחם עליהם השי"ת ויהא בעזרם לבל יכשלו, כשיראה שיש ליהודים לכל הפחות רצון להתנהג בדרך הישרה ולשמור את מצוות ה'.

הכבר שהוא דבר שאינו נוהג כלל בזמן הזה עליו.

אולם אסיים בדבר טוב מעין הפתיחה, שעל כל פנים גם שאלה זו של האשה יש בה מעלה, כיון שהשי"ת רואה שעל כל פנים בני ישראל שואלים שאלות ורצונם לעשות את רצונו, רק שמחוסר דעת אין יודעים מאומה, מחמת תוקף אריכות הגלות, ולכן ונסלח לכל עדת בני ישראל כי לכל העם בשגגה (במדבר טו, כו), וישלח לנו את משיחו.

ואבקש מהאברכים ומכל יהודי, שכל אחד ילמד בעצמו את הלכות פסח הנחוצים, והלכות כיעור ובדיקת חמץ, ודיני ליל הסדר וכו', ולא יסמכו על סיפורי מעשיות ואמרות העולם בקולות שונות, אלא בעצמם ילמדו ויעיינו במקורות הדברים בשלחן ערוך הרב או בחיי אדם או במשנה ברורה, לדעת בכל דבר את המעשה אשר יעשו.

ובזכות שבני ישראל מראים בזה שרצונם להיות יהודים כשרים ולעשות את רצון אבינו שבשמים, יעזור השי"ת שיתקיים בנו מקרא שכתוב (ישעיה יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ועוד בחג הפסח הבעל"ט יתקיים בנו בניסן עתידין להגאל, ונוכה להקריב את הפסח בעתו ובזמנו, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון בגאולת עולם במהרה בימינו, אמן.

אפשר לי לפרט ולפרש את גודל המכשול, לא עלינו. שומעים דברים אשר ממש תסמרנה שערות ראש, והכל הוא רק מחוסר הידיעה, שאין יודעים מאומה. כמה פעמים באו לפני צרות ואסונות שאירעו לחתנים ואברכים, לאנשים שומרי תורה ומצוות המעוטרים בוקן ופיאות (שהרי הפושעים והאפיקורסים אינם באים אלי), ואמרו לי שלא למדו עמהן כמעט מאומה, וגם מה שלומדים עמהן לא היה כראוי, שלימדו אותן קולות יתירות, או חומרות יתירות, או שמא שניהם ביחד, את אשר הקלת החמרותי ואת אשר החמרת הקלתי, את אשר ממאת מהרתי ואת אשר מהרת ממאתי. הגם שאיני יודע בכירור אם אמת נכון הדבר כדבריהם שהם אומרים שכך לימדו אותן, אך על כל פנים ניכרים הדברים שהבורות והעם הארצות גדולה מאד, ואימסר עלמא ביד טפשאי (סנהדרין מו, ב), וגם בקרב הרבנים הבקיאים בהלכה איני יודע מה מסור בידם ומה אין ידוע להם.

זהו שאמרו, עתידה תורה שתשתכח מישראל, עד כדי כך שמגודל העם הארצות שתהיה בעולם האשה לא תדע כלל שענין הטומאה נוגע למהרה שלה, אלא שהיא שמעה שיש איזה ענין מהרה וטומאה, ותמעה ותדמה שרק הכבר טמא, ועל כן לא תשאל האשה על עצמה אם מהורה היא או לא, כי מוזאת לא תדע כלל, רק תשאל על טומאת

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת לכבוד השמחה במעונם או להנציח קרובים

נא יפנו מבעוד מועד בטלפון: 052-7140042

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמר לך

ושיכשל בעבירה, אזי סגולה לזה היא שיוציא ויאמר בפיו את הפסוק בתורה של מצוה זו, או את הפסוק של אזהרת החטא, ובכך ינצל מהסתת היצר.

בעין זה כתב רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בצעמיל קמץ (אות ו-ז), כשיבא לו ח"ו מחשבה רעה מניאוף יאמר כמה פעמים 'ונשמרת מכל דבר רע' (דברים כג, י) ויהרהר אז בדרשות חז"ל (כתובות מו, א) שדרשו עליו שלא יהרהר אדם ביום וכו', כשיבוא ח"ו לידו בהזדמנות כנגדו הסתכלות רעה ח"ו וכו' יאמר תיכף ומיד הפסוק (במדבר טו, לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם', עכל"ק. והיינו כי עצם האמירה הוא סגולה לבטל הקליפה שמנסה בכל כוחה להכשיל את האדם, ולכך ממה שיש בזה סגולה של לימוד התורה אשר אגוני מגנא ואצולי מצלא מן החטא (סוטה כא, א).

בענין זה איתא בספר ערוגות הכושם (פרשת משפטים, ד"ה ואלה המשפטים [הו']) בשם הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע, לפרש הכתוב (שמות כ, א) וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, וברשי"י מלמד שאמרו על הן הן ועל לאו לאו.

אמרו חז"ל (פסחים ו, א) שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום. והקדמונים תקנו גם לומר הלכות פסח בפייט לשבת הגדול (ד"ה אלקי הרוחות). וכן מנהג ישראל מקדמת דנא לומר בשבת הגדול את ההגדה, מעבדים היינו עד לכפר על עונותינו (רמ"א, אורה חיים סימן תל, א), והגם שהגר"א זי"ע פקפק על כך (עין ביאור הלכה שם, ד"ה במנחה) כי הלא אומרים בהגדה, יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא, והיינו שאין מצותה רק בליל התקדש החג, אך כבר נתקבל הדבר בכל תפוצות ישראל. ומעמא בעי אמאי צריכים אכן להקדים קודם לעשיית המצוה בהכנות ולימוד ההלכות.

אמירת פסוקי המצוה כסגולה לקיומם כדבעי

יש לבאר על פי המקובל מהבעש"ט הקדוש זי"ע, שכאשר אדם מישראל חפץ לקיים איזה מצוה ממצוות ה', או שח"ו בא לידו דבר עבירה וחפץ להינצל ממנה, ויצרו הרע מעמיד בפניו נסיונות על מנת שלא יעלה בידו לקיים המצוה

תחילה בדבר פלפול אף שאינו להלכה למעשה, כי עצם פלפול התורה סגולתו להכניע הקליפות כידוע (שער המצוות, פרשת ואתחנן, ד"ה גם בענין; שער רוח הקודש, דף ט; ועיין חסד לאברהם, מעין ב, נהר כח), לכן נקדים תחילה בשמעתתא בסוגיית הגמרא (גיטין י, א) בד"ן מצת כותי וכו'.

*

על הוספות והידורי מצוה איכא שכר בהאי עלמא

מצינו בריש פסחים (ב, א) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנו, ובתוספות (ד"ה אור) הקשו דמון התורה הרי בכיטול בעלמא סגי ואמאי חייבו חכמים לבדוק, עיי"ש מה שתמצאו. ויש לומר בהקדם הכתובים (דברים יא, יג-טז) והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום וגו' ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו' השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו', וברש"י, וסרתם לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת כוכבים וכו' עכ"ל, וצריך ביאור למה חמור כל כך מי שאינו עוסק בתורה עד שנחשב שבוודאי יעבוד עבודה זרה. עוד צריך ביאור, דהרי קיימא לן (קידושין למ, ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כי היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, וכאן הבטיחה התורה ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו'.

ויש לומר על פי מה שכתב זק"ק מוהרצ"א זי"ע בכני יששכר (מאמרי סיון, מאמר ה, אות כז) בשם החיד"א זי"ע (זרוע ימין, אבות ב, א), דהא דקיימא לן שכר

דבא לרמו שכאשר הגיע הקב"ה לתת התורה לישראל נתן להם העצה האמורה המקובלת מהבעש"ט הקדוש, של אמירת פסוקי המצוה כסגולה להישמר מן החטא. וזהו וידבר אלקים, שאמר לבני ישראל שידעו כי את כל הדברים האלה לאמר, רצ"ל שיאמרו בפה את הדברים האלה, היינו את פסוקי מצוות התורה. והוסיף רש"י, שהיו עונין על הן הן, היינו שיאמרו בפה על מצוות עשה את הפסוק של הציווי, ועל לאו לאו, שעל מצוות לא תעשה יאמרו את פסוקי הלאו והאזהרה. עכ"ד ועיי"ש עוד לדרכו.

לימוד הלכות פסח מסוגל לשמירת פסח בדת

כאשר קרבים ובאים ימי הפסח אשר רבים הלכותיה עד מאד, וצריכים לסייעתא דשמיא מרובה שנוכה לקיים הכל כדבעי על צד היותר טוב, הרי האדם ירא ומפחד מי יוכל לעמוד בכל מצוות החג בדקדוקיהן ופרטותיהן, שהרי במצות הפסח גופא יש הרבה מצוות עשה ולא תעשה, שנתרבו עליהם גזירות דרבנן וכו', ועליהם בני ישראל קדושים הוסיפו מנהגים וחומרות שונות, ועל כל אלו עומד כנגדם השמן וכל כוחות הטומאה להכשיל את האדם שלא יוכלו להישמר כראוי. לכן תקנו חז"ל שיאמרו ההלכות קודם החג, וכן יאמרו ההגדה עוד קודם פרום הפסח, כדי שיהא בזה הסגולה של הכנעת היצר וריחוק כוחות הטומאה.

זהו גם טעם המנהג אשר יסודו בהררי קודש, שבשבתא דריגלא יקדימו

היינו לדברי התורה שקבלנו בסיני, תנאי כל יעבור הוא לקיים תשמע בחדש, היינו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, והא בלא הא לא קיימי, ולא להיות כאותם הטועים ומטעים הסבורים שיכולים להאמין בה' ולקיים רק עיקרי התורה, כי בתורה אין פשרות, ורק אם מקיימים את כל התורה כולה עם ההוספות שהזוהירו חז"ל, אזי זוכים לילך בדרך הישרה.

ואתי שפיר המשך הפסוקים, דאם מקיים האדם גם הזוהרות והדקדוקים וההוספות של חכמי התורה, הרי מקבל שכר גם בהאי עלמא, ולכן ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו' ואספת דנגך ותירושך ויצהרך וגו'. והזוהרה תורה, השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם וגו', דאם תסורו אפילו במשהו מן התורה, והיינו גם תורה שבעל פה ומה שהוסיפו חכמינו בכל דור דור, עלולים ליפול לגמרי ועד שיתדבק בעבודת כוכבים רח"ל.

שכר על מצוות דרבנן שיזכו לקיים מצוות דאורייתא בראוי

בענין זה היה כ"ק אאדמו"ר זי"ע חוזר על דברי חותנו בזו"ר הגה"ק בעל עצי חיים זצ"ל (עצי חיים ח"ב, פרשת מטות, ד"ה איש כי ידור) על מה שדרשו חז"ל (מועד קטן ה, א) בפסוק (ויקרא יח, ל) ושמרתם את משמרת, עשו משמרת למשמרת, דלכאורה מה הועילו חכמים בכך שהוסיפו סייג ומשמרת לתורה, הלא חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה (עירובין כא, ב), ונמצא שאם יעברו

מצוה בהאי עלמא ליכא, זהו דווקא שכר על גוף המצוה, אבל מה שמוסיף האדם דקדוקים ותוספות למצוות ומילי דחסידותא, על זה שפיר מקבל שכר גם בעולם הזה. על פי זה מפרש הכתוב (דברים ז, יא) ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם, דאותן המצוות והחוקים אשר אנכי מצוך, והיינו גופי המצוות הכתובים בתורה, על זה נאמר היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל כל מה שמוסיף האדם מדיליה שפיר מקבל שכרו בעולם הזה, עכדה"ק.

בספה"ק נועם מגדים (פרשת אחרי, ד"ה א"י ושמרתם) הביא גם ענין זה ופירש הכתוב (ויקרא יח, ה) ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה', דבאם ישמור האדם את החוקים המשפטים, ומלבד זה יוסיף לעצמו גדרים וסייגים אשר יעשה אותם האדם מעצמו, אזי וחי בהם, שיקבל שכר ויהיה לו חיות גם בעולם הזה, עיי"ש.

כאשר תשמע בישן תזכה לשמוע בחדש

זהו הרמז בכתוב, והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וגו', וברש"י, אם תשמע בישן תשמע בחדש, להורות לאדם שלא יאמר רדי לו לקיים רק מה שמפורש בפסוקי התורה, בעוד שכל החומרות וההידורים שהוסיפו חז"ל ומה שחכמי התורה הוסיפו בכל דור ודור, זה אינו צריך לקיים, שדרך זו היא מוטעית ורעה, ואם רצונך לקיים תשמע בישן

ישמע על פיך'. ומחמת חומר הענין הורו חז"ל להקדים בקיום מצוה דרבנן של בדיקת חמץ כדי לזכות להינצל מכל נדנדור חמץ הרומז לעבודה זרה.

זהירות מיוחדת בעניני הכשרים ומאכלים בפסח

בכלל האמור הוא גם שצריך האדם לקיים בעצמו שאל אביך ויגדך זקנדך ויאמרו לך (דברים לב, ז), שזה אמור בכל ימות השנה ובכל המצוות, אך בעיקר ובפרט על ימי פסח, שכן מקדמת דנא שהיו קהלות ישראל שרויים על מקומם, היו לכל קהילה ועדה מנהגיה ומסורתיה, נהרא נהרא ופשטיה, אך מאז שבא סנהריב ובלבל את העולם בחורבן האחרון שנות ראינו רעה, שנתבטל מעמד הקהלות ונשתכחו הרבה ממנהגי ישראל, מחוייב כל אדם להתבונן בכל ענין היאך נהגו בזה אבותיו וזקניו, ולילך אך ורק במסורת אבות הקודמים. ואף בדברים שאין להם מקורות ברורים אין לחפש תמיד אחר קולות אלא לקיים אל תמוש תורת אמך (משלי א, ח), ולהמשיך מסורת בית אבות דור אחר דור עד משה רבינו.

במה דברינו אמורים, דהנה בזמננו יכולים לקנות כמעט כל דבר עם הכשר לפסח, וגם בדברים שמלפנים נהגו שלא לאכלם בפסח. והיה שגור בפי חסידי ישראל לומר, "בפסח אוכלים בלי הכשר", דהיינו שכל מה שצריך הכשר אין לאוכלו בפסח. ידוע העובדא שפעם הביאו להרה"ק מהר"ד מבעלזא זצ"ל 'איגערקעס' עבור כרפס, ולא רצה לקבלם, ואמר דמה שאבותיו הקדושים

על דברי חכמים יהא חמור יותר משיעברו על דברי תורה.

ומביא ענין האמור, דהא דשכר מצוה בהא עלמא ליכא היינו במצוות שמחוייב האדם לקיים מחמת ציווי התורה, מה שאין כן במצוות שמקבל על עצמו ללא שיצטווה, איכא שכר אפילו בהאי עלמא. ומעתה יובן שפיר תועלתם של הגזירות והסייגים דרבנן למצוות דאורייתא, דמכיון שלא נצטוו על כך מן התורה הרי על ידי ששומרים עליהם מקבלים שכר בהאי עלמא, והשכר הוא שיעלה בידם לקיים המצוה דאורייתא כמצוותה בשלימות, עכ"ד.

והנה חג הפסח רבו כמו רבו מצוותיה ומנהגיה וחומרותיה לאין שיעור, וכמה סיעתא דשמיא ורחמי שמים צריכים בכדי לזכות להינצל ממשוה חמץ בפסח ח"ו. ולכן באו חז"ל והוסיפו על דברי תורה ואמרו לבדוק החמץ לפני הפסח, ואף דבכביטול בעלמא סגי, לעורר בזה סיעתא דשמיא שבזכות קיום דברי חכמינו ז"ל נזכה לשכר בהאי עלמא שנוכה לשמור את חג הפסח כדת וכהלכה.

ובזוהר הקדוש איתא (פרשת משפטים, ח"ב דף קכד, א) שחמץ רומז לעבודה זרה, וכמו שרואים בסמיכות הכתובים (שמות כג, יג-טו) ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך וגו' את חג המצות תשמור וגו', דמאן דלא נמיר האי כמאן דלא נמיר מהימנותא דקודשא בריך הוא עיי"ש, ולכן הקפידו אצל חסידים ואנשי מעשה שלא ישמע על פיהם במשך ימי חג הפסח תיבת 'ברויט' [לחם], ואזהרתם מהכא 'לא

גם כיום ישנם ב"ה אלפים ורבות שאינם משנים ממנהג אבותיהם והם משתמשים רק מהנעשה בבית, ואשרי להם. על כל פנים גם מי שאינו יכול לעמוד בזה לגמרי ונצרך לקנות איזה דברים, יזהר לקנות רק דברים הכרחיים ודברים שהחששות עליהם מועטים, אך מיני מותרות כמיני מתיקה וכדומה, מאן דכר שמיה להכניסם הביתה כהג הפסח.

איסור מצות מכונה שלא היה מקובל מדור דור

ידוע האיסור החמור של זק"ק מצאנו ז"ע בנוגע מצות מכונה, שכתב בתוך דבריו (שו"ת דברי חיים ח"א, או"ח סי' נג-נד) וז"ל: "שאיין להחזיר זה בשום אופן, ואם לא יאבו שמוע, מה נעשה להם אם אוכלים חמץ ממש בפסח... גם לדעתי הרבה טעמים על פי דין לאיסור, אך הם כמוסים אתי, כאשר כן קבלתי מפי מו"ח ז"ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וגו', ולכן בדרך החלט אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא חמץ גמור".

ובוודאי שאין שום אדם כאן חשיד לאכול מהמצות הללו, וכמוכן שדברי הם לאנ"ש שמסורת אבותם להזהר ממצות אלו, וכן לדיירי אתרא הדין, אתרא דמר שנקרא קרית צאנו על שמו, שאסור מן הדין לאכול ולהתעסק בזה, ומיותר לומר למי ששורשו מקהילות חסידים, שרוב הגדולים בימים ההם בפולין ובנאליציא ועוד אסרו המצות הללו בתכלית האיסור, וידוע גם

אכלו, כבר התפללו שלא תצא תקלה ח'ו על ידי מאכלים אלו, אבל דברים חדשים שלא היו רגילים לאכול ולא התפללו עליהם אין ברצונו לאכול כי צריכים לזה סיעתא דשמיא מיוחדת. ואחר כך נודע שאכן היה חשש חמץ באופן שגידלו את הירקות.

ובוודאי שה"ו לעורר קמרון על כלל ישראל, ואדרבה ריבוי ההכשרים על מוצרים שונים שלא היה מקובל מקדמת דנא, הוא סניגוריא על כלל ישראל, שמליוני יהודים שומרים על כשרות ולא יאכלו בפסח שום דבר שאין עליו חותמת של הכשר, וזו מליצה ישרה שאחרי כמעט אלפיים שנים בגלות עדיין ישנם מליוני יהודים בכל העולם שמקפידים על לאכול מאכלים עם הכשר.

ברם חסידים ואנשי מעשה באי בית ה', צריכים להזהר במשנת זהירות ולא להקל לעצמם במה שלא ראו אצל אבותיהם. ושמעתי מכ"ק אאדמו"ר ז"ע שהרה"ק משינאוואו ז"ע דיבר פעם אודות כשרות ה'צוקער', שיצאו אז עליו חששות שאינו כשר לפסח, ואמר, הלואי ויהיו המצות שנאפו בעבורי בערב פסח כשרים ומהודרים כמו שמאכל זה כשר. אבל עם כל זאת לא השתמש הרה"ק משינאוואו עם צוקער בפסח. וכן נהג כ"ק אאדמו"ר ז"ע בעצמו, לבד מכמה שנים כאשר חותני זצ"ל היה מביא ממונטריאל צוקער שראה בעיניו איך שמכניס אותם מקני סוכר במכונה ידנית שהכשירו אותה לפני הפסח כדן, אך אחרי שנסגר בית החרושת העתיק, נמנע שוב כ"ק אאדמו"ר מלהשתמש עם צוקער בפסח.

סימן קצא), אך על כל פנים צריכים לזה שמירה מעולה אשר רק מלאכים יכולים לשמרה, וכנודע מה שכתב בספה"ק אור לשמים (פרשתו, עה"פ לא תאפה חמין) וול"ק: דאיתא בכתבי האר"י זלה"ה הנזהר ממהו חמין מוכמח לו שלא יחמא כל השנה, על כן צריך האדם לשמור עצמו בכל מה דאפשר ולכן נקרא מצה שמירה, וזה אי אפשר לאדם שיהיה ממנו כי אם הקב"ה ישלח מלאכים ממונים על השמירה וישמרו אותו, עבלה"ק.

ועל האופן שבו הכינו ואפו אבותינו, הקרושים את המצות מדור דור, הכינו הם את הדרך שנוכה לסייעתא דשמיא על ידי המלאכים שהמצות יהיו כשרים כדת, אבל על דבר חדש אין לנו את הסייעתא דשמיא הנדרשת, וצריך האדם להפיל תחינתו לפני ארון כל דכולי האי ואולי יזהר להנצל ממהוה חמין ושהמצות תאפינה כדבעי.

ומתוך דברי אגדה
בדרשת שבת הגדול תשס"ד

על כמה מהמתירים שחזרו בהם, ואכמ"ל בפולמוס זה.

ואמר כ"ק אאדמו"ר זי"ע סיבה לאיסור, כי מצות עבודת יד נהגו אבותינו מדור דור עד זמן משה רבינו, ולבד מהשנה הראשונה שיצאו ממצרים שעשו עונות מצות ולא הספיק בצקם להחמין ונאפה בחמה, הרי שמהשנה השניה אפו מצות בעבודת יד כמו שאנו עושים כיום, ועל זה יש שמירה מיוחדת מן השמים על כל החששות המרובים שיכולים להתעורר, וכמעט אי אפשר להיזהר שתהא העיסה בלי הפסק התעסקות אפילו לרגע.

ואבן זקה"ק הישמח משה זי"ע ועוד צדיקים החמירו ולא אכלו מצות כל הפסח מלבד כזיתי המצוה בליל פסח, ואולי מן הדין היה להחמיר בזה, אך שאר צדיקים נהגו לאכול, וגם זקה"ק מצאנו זי"ע אכל מצות כל הפסח, ובפרט להשיטות שיש מצוה בכל כזית שאוכלים במשך ימי החג (עיין חוקוני, שמות יב, יח; מעשה רב, אות קפה; שו"ת חתם סופר, יורה דעה,

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להרפסת הגליון

הרה"ח ר' שלמה אשר הלוי טויבער הי"ו

מאנסי נ.י.

לעילוי נשמת אביו

רב האי גאון, נודע לשם ולתהלה, פה מפיק מרגליות, מרביץ תורה ויראה, מגדולי מזכי הרבים בדורנו, שקירב רבבות מישראל לאביהם שבשמים
הגאון רבי **עזריאל הלוי** כ"ר אהרן הלוי **טויבער זצ"ל**
מח"ס פרקי מהשבה, נשיא ארגון הקירוב 'שלהבת' ונשיא ארגון 'זשננתם'
נלב"ע ביום י"ג ניסן תשע"ט

תנצב"ה

**נדיב לב מאנ"ש הי"ץ
לזכר עולם יהיה צדיק
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה
ולברכה והצלחה בכל דרכיו**

זכותו הגדולה תלווה אותו שבכל אשר יפנה יצליח,
יוראה הוא וב"ב רוב אושר ונחת דקדושה מכל יוצ"ת, לאורך ימים ושנים טובות

*****

מרת איצקוביץ תחי' - קרית צאנז, נתניה
הרה"ח ר' גרשון זאב יצחק איצקוביץ הי"ץ - קרית צאנז, נתניה
הרה"ח ר' ישראל וייס הי"ץ - בני ברק
הרה"ח ר' יהודה שולדינר הי"ץ - קרית צאנז, נתניה
לעילוי נשמת בעלה, אביו וחותנם
הרה"ח ר' שרגא יהושע ב"ר משה יוסף ז"ל איצקוביץ
למלאת השבעה לפטירתו, ביום ראשון ד' ניסן תשפ"ג
תנצב"ה

*****

הר"ר נתנאל שאקני הי"ץ, הר"ר יואל שאקני הי"ץ
הר"ר אבינועם שאקני הי"ץ ואחיותיהם שיחי'
לעילוי נשמות אביהם ואימם
הרה"ח ר' יהודה ב"ר סעדיה ז"ל שאקני
נלב"ע ביום כ"ד טבת תשפ"א
מרת שושנה ב"ר מנחם וזהרה ע"ה
נלב"ע ביום י"א ניסן תשפ"א
תנצב"ה

*****

משפחת שטרויבל הנכבדה הי"ץ
לעילוי נשמת אביהם
הרה"ח ר' דוד ב"ר משה נחמיה ז"ל שטרויבל
נלב"ע ביום י"ב ניסן תשפ"א
תנצב"ה

*****

לעילוי נשמת
האשה החשובה
מרת רינה מלכה רחל ב"ר יצחק ונחמה ז"ל
למלאת השנה לפטירתה, ביום י"ג ניסן תשפ"ב
תנצב"ה

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים
שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

המחותנים, הרה"ג ר' לוי יצחק אסטרייכר שליט"א
קרית צאנז, נתניה
והרב גבריאל שנק שליט"א
אלעד

לזכות בנו המו"מ בתור"ש הבה"ח חיים שלום מרדכי אסטרייכר שיחי
ובתו הכלה תחי' לרגל שמחת אירוסיהם במזל טוב
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הר"ר יקותיאל יהודה וייצנר הי"ו
בית שמש

בן הרה"ח ר' משה מתתיהו הי"ו, וחתן הרה"ח ר' מנחם מענדל שטיינמץ הי"ו
לזכות בנו אליהו יעקב שיחי שנולד במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הר"ר יעקב הלוי וועג הי"ו
קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' אליעזר הלוי הי"ו, וחתן הרה"ח ר' שלום הלוי נורקין הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

לעילוי נשמת הגה"ק בעל השל"ה הקדוש זיע"א
נלב"ע ביום י"א ניסן

שכתב בספרו הקדוש (מסכת תמיד, פרק נר מצוה) על גודל ענין אמירת עשרה מזמורי
תהלים אלו לפי הסדר דלהלן, למען תעלה תפלתו מעלה מעלה, והם:

ע"ט, פ', קל"ז, כ"ה, נ"א, צ', פ"ט, צ"ח, ק"ז, צ"ו,

ולאחר אמירת סדר מזמורים אלו לומר הפסוקים: 'זהיתה לה' המלוכה', 'זהיה ה'
למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד', 'שמע ישראל ה' אלקינו
ה' אחד', 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'

*

לקבלת המזמורים ניתן לפנות בטל' (תא קולי) 077-7947768
לזכות נתן שמואל בן אורה וזוגתו מלכה בת שרה שיחי לאו"ט